

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tereza Marková

Vývoj institutu poslanecké imunity v 19. a 20. století v českých zemích

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vývoj institutu poslanecké imunity v 19. a 20. století v českých zemích vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

“

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Janě Janišové, Ph.D. za ochotu, trpělivost, vstřícný přístup a cenné rady při vedení diplomové práce a dále svým rodičům za podporu během celé doby mého studia.

Seznam použitých zkratek

LZPS	Listina základních práv a svobod
Ústava ČR	Ústava České republiky
OZZ	Obnovené zřízení zemské
R-U	Rakousko – Uhersko
NS	Národní shromáždění
PNS	Prozatímní národní shromáždění
KSČ	Komunistická strana Československa
FS	Federální shromáždění
PS	Poslanecká sněmovna
IMV	Imunitní a mandátový výbor
JŘPS	Jednací řád Poslanecké sněmovny
JŘS	Jednací řád Senátu
ÚS	Ústavní soud
OČTŘ	Orgán činný v trestním řízení
Tzv.	takzvaný
Atd.	a tak dále
Např.	například
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
ř. z.	Říšský zákoník

Obsah

Seznam použitých zkratek.....	4
Obsah	5
Úvod	7
1. Obecně o poslanecké imunitě.....	12
1. 1. Definice pojmu poslanecká imunita	12
1. 2. Historické kořeny.....	14
1. 3. Význam institutu poslanecké imunity	15
2. Poslanecká imunita v 19. století.....	16
2. 1. Historický exkurz	16
2. 2. Úprava poslanecké imunity v letech 1848 – 1918	18
2. 2. 1. Ústava obecně	18
2. 2. 2. Poslanecká imunita v tzv. dubnové ústavě.....	18
2. 2. 3. Poslanecká imunita v návrhu tzv. kroměřížské ústavy	19
2. 2. 4. Poslanecká imunita v tzv. březnové ústavě.....	20
2. 2. 5. Poslanecká imunita v tzv. únorové ústavě	21
2. 2. 6. Poslanecká imunita v tzv. prosincové ústavě	25
3. Poslanecká imunita v období 1. republiky	27
3. 1. Poslanecká imunita v ústavě Československé republiky 1918.....	27
3. 2. Poslanecká imunita v ústavě Československé republiky 1920.....	28
3. 2. 1. Indemnita v Ústavě 1920.....	29
3. 2. 2. Procesní imunita v Ústavě 1920	30
4. Otázka poslanecké imunity po 2. světové válce.....	35
4. 1. Imunita v Ústavě 1948.....	35
4. 2. Imunita v Ústavě 1960 a zákoně o Československé federaci z roku 1968	36
5. Poslanecká imunita v Ústavě ČR	39
5. 1. Indemnita v Čl. 27 Ústavy ČR.....	39
5. 2. Přestupková imunita v Čl. 27 Ústavy ČR.....	41
5. 3. Procesní imunita v Čl. 27 Ústavy ČR	42
6. Komparace poslanecké imunity v předpisech ústavního charakteru platícím na našem území od 19. století po současnost.....	44
Závěr.....	48

Seznam použitých zdrojů:	50
Monografie.....	50
Sborníky.....	51
Časopisy.....	52
Právní předpisy.....	53
Judikatura.....	54
Shrnutí.....	56
Abstract	57
Přílohy	60

Úvod

Předmětem překládané diplomové práce je otázka poslanecké imunity, jako jednoho ze základních principů demokratického právního řádu v souladu s principem dělby moci, záruky svobody projevu poslanců, poskytnutí ochrany poslancům před možností tendenčně je zbavit jejich ústavně garantovaných práv účasti na výkonu zákonodárné moci a zachování integrity zákonodárského sboru jako celku. Cílem práce je zmapování vývoje jednotlivých předpisů ústavního charakteru platných na území českých zemích a to od stavovského období, přes absolutistický režim, konstituční monarchii, období socialismu až po vznik demokratické České republiky. Práce podává komplexní výklad vývoje institutu poslanecké imunity během dvou sledovaných století na našem území. Zvolená metoda umožnila v závěru přistoupit k vzájemnému zhodnocení a komparaci popsáných ústav.

Práce je koncipována v chronologickém výkladu s teritoriálním zaměřením na území českých zemí. Dané problematice byla věnována pozornost ve všech předpisech ústavního charakteru platných od počátku 19. století do současnosti na území České republiky.

Prvním předpisem, kterému byla v této práci věnována pozornost, je Obnovené zřízení zemské (dále jen „OZZ“) z let 1627 a 1628, toto platilo na našem území až do poloviny 19. století. Tento zákoník veřejného práva úpravu poslanecké imunity vůbec neobsahoval. V jeho člancích docházelo k omezování svobody projevu a výkonu nezávislého mandátu poslanců na zemských sněmech.

K prvnímu zakotvení poslanecké imunity ústavním předpisem došlo až v roce 1848 v zákoně č. 149/1848 ř. z., tzv. dubnovou ústavou. Ta institutu věnovala jedno ustanovení, které pojednávalo pouze o procesní složce imunity, kdy trestní stíhání nebo zatčení poslance během zasedání sněmu bylo možné pouze se souhlasem komory, s výjimkou případů přichycení poslance při činu (§ 42). Daleko větší pozornost byla imunitním výsadám věnována v návrhu tzv. kroměřížské ústavy, která ovšem nikdy nevstoupila v život. Dvě ustanovení věnovaná dané problematice zahrnovala obě složky imunity. Indemnita (§ 81) zahrnovala ochranu „činění“ poslanců v souvislosti s výkonem mandátu. § 82 definoval procesní imunitu jako časově omezenou dobu trvání zasedání, kdy stíhání bylo podmíněno souhlasem sněmovny, opět vyjma případů přistižení poslance při činu. Komora však měla mít v těchto případech právo žádat o odložení zatčení nebo stíhání po dobu svého zasedání. Ve stejném rozsahu imunitní výsada svědčila také poslancům zemských sněmů (§ 122). Zákon č. 150/1849 ř. z., tzv. březnová ústava, ve svých §§ 62 – 63 poskytoval poslancům ochranu pro „řeči“, za které byli odpovědní pouze své sněmovně, procesní imunita se vracela na úroveň úpravě vyskytnuvší se v dubnové ústavě. Chronologicky následující úprava imunity nebyla obsažena přímo v ústavě, nýbrž v zákoně č.

98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů. Stručný zákon o dvou ustanoveních obsáhl jak indemnitu, která se v absolutní míře vztahovala pro hlasování, upravovala disciplinární pravomoc příslušných komor vztahující se na vyjádření, tak procesní imunitu omezenou na dobu zasedání, během kterého bylo trestní stíhání podmíněno souhlasem sněmovny. Přistižení při činu muselo být oznámeno předsedovi sněmovny. Sněmovna měla právo žádat o odložení vazby/stíhání na dobu jejího zasedání, toto právo jí náleželo i v případech kdy byl poslanec zatčen mimo toto období. Zákon se vztahoval na poslance říšského i zemského sněmu. Podrobnější úpravu postavení říšských a zemských zástupců upravovaly jednací řády jednotlivých orgánů. Zákon č. 141/1867 ř. z., o říšském zastupitelstvu, jako součást tzv. prosincové ústavy, téměř doslovně převzal znění výše uvedeného zákona a pojal je do svého § 16. Tímto předpisem byla upravena imunita poslanců říšských, zatímco předcházející právní úprava zůstala v platnosti pro zemské poslance.

Další úpravu našla poslanecká imunita již v rámci Československé republiky. K jejímu zakotvení zákonem č. 35/1918 Sb., o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů Národního shromáždění. Předpis o čtyřech ustanoveních obsahoval absolutní ochranu hlasování, disciplinární pravomoc komory nad výroky učiněnými v Národním shromáždění (dále jen „NS“) nebo jeho komisích, nemožnost poslance trestně stíhat bez souhlasu sněmovny, kdy důsledkem odepření souhlasu bylo poprvé v historii vyloučení možnosti poslance stíhat navždy, úpravu případů přistižení poslance při činu, s nově zavedenou 14 denní lhůtou, ve které musel být NS vysloven souhlas se zatčením poslance, případně pokud NS nezasedalo, běžela tato lhůta ode dne jeho znovuzasedání. Zákon č. 121/1920 Sb., tzv. Ústava 1920 do svého textu téměř doslovně přejala znění výše uvedeného zákona, zachovala také členění do jednotlivých paragrafů (§§ 23 – 26). Nově došlo k zavedení trestní odpovědnosti člena NS, kterou měl jako odpovědný redaktor. A také k vytvoření Stálého výboru, který měl pravomoc rozhodnout dočasně o vazbě poslance, byl-li přistižen při činu, v období kdy NS nezasedalo, to o situaci rozhodovalo následně. Na obě prvorepublikové úpravy poslanecké imunity navazovaly jednací řády, které rozváděly především disciplinární pravomoc sněmoven vztahující se k výrokům poslanců. Úpravy institutu poslanecké imunity se také dotýkal zákon č. 126/1924 Sb., o účinku žádostí za souhlas sněmoven ku trestnímu stíhání členů Národního shromáždění na běh promlčecí lhůty.

Ani v období komunismu nezapomněli zákonodárci na poslaneckou imunitu. V §§ 44 – 47 zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky došlo, až na změny pojmosloví a nahrazení Stálého výboru předsednictvem NS, k téměř doslovnému převzetí úpravy poslanecké imunity tak, jak byla upravena v období první republiky. Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, byl naopak k tomuto institutu velice strohý. Věnoval jí

pouze jedno ustanovení (§ 58) zaručující procesní imunitu, jež mohla být odebrána pouze se souhlasem NS. Zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci se navrátil k obsírnější úpravě poslanecké imunity, věnoval jí §§ 50 – 53 a následně §§ 116 – 117 platné pro poslance Národních rad. Obsažena byla indemnita v obvyklém rozsahu, absolutní pro hlasování, disciplinární pravomoc komory pro výroky. Ohledně procesní imunity – udržela si časovou neomezenost v případě odepření souhlasu sněmovnou. Došlo-li k dopadení poslance při činu, nerozhodovala o tom sněmovna jako celek, nýbrž předsednictvo sněmovny. Ke každé z těchto ústavních úprav se vztahoval jednací řád, ty však byly v průběhu socialismu čím dál stručnější.

V zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky je institut poslanecké imunity upraven v Čl. 27. V pěti odstavcích tohoto článku je upravena absolutní ochrana hlasování, ochrana projevů učiněných ve sněmovnách a jejich orgánech je omezena disciplinární pravomocí sněmoven, blíže upravenou v jednacích řádech komor. Samostatný odstavec věnuje pozornost tzv. přestupkové imunitě, kdy je poslancům zaručeno, že jejich přestupek bude projednán v rámci disciplinární pravomoci jejich komory. S tímto úzce souvisí také úprava obsažená v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Přijaté znění Ústavy České republiky z roku 1993 přiznávalo poslancům po vzoru Ústavy 1920 časově neomezenou procesní imunitu v případech, kdy sněmovna odepřela udělit souhlas k trestnímu stíhání poslance. Ke změně procesní imunity na časově omezenou dobou trvání mandátu došlo až novelou z roku 2013. Pokud dojde k přistižení poslance při činu, či bezprostředně poté, má příslušný orgán povinnost informovat o tomto předsedu příslušné komory, ten musí vyslovit souhlas s předáním poslance soudu, jinak musí být poslanec propuštěn. Následně o udělení souhlasu rozhoduje také příslušná sněmovna. Bližší úprava ohledně udělení souhlasu s trestním stíháním poslance, stejně jako pravomoc sněmoven projednávat přestupky poslance je stanovena v jednacích řádech jednotlivých komor.

Podstatnou část použitých pramenů tvoří především dobové právní předpisy. Pro období před rokem 1848 byla využita edice Hermegilda Jirečka, obsahující znění jednotlivých OZZ z let 1627 a 1628. Obsáhlý výklad ohledně imunity v Rakouském císařství, později R-U, podává prof. Jiří Pražák ve svých publikacích *Rakouské právo ústavní*, kdy se v jednotlivých dílech této edice zabývá podrobným výkladem otázky imunity zemských a říšských poslanců v dobových souvislostech. V těchto dílech jsou dostupná také znění dobových předpisů, které se věnují dané problematice.

K orientaci v politických událostech tohoto období jsou přínosné především dílo Otty Urbana, *Česká společnost 1848 – 1918*, které je svým obsahem dokonalým obrazem tehdejší doby, společnosti a politické kultury, Zdeňky Hledíkové, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, a v otázce celorakouské titul Václava Vebera a kol., *Dějiny Rakouska*.

K období první republiky byly největším přínosem příspěvky ve sbornících a články tehdejších významných autorů, jako prof. Františka Weyra či Bohumila Baxy. Dále stručně zpracovaný přehled prvorepublikové judikatury podaný Zdenkem Peškou v jeho díle *Československá ústava a zákony s ní souviselé*, které je komplexním souborem dobových předpisů. Judikatura zmíněná Zdenkem Peškou je v celém znění dohledatelná v databázi Masarykovy univerzity v Brně, která obsahuje sbírku Vážného – rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, v digitalizované verzi. Socialistické období bylo dokonale popsáno v díle Michala Bobka, *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, napsaného kolektivem autorů, kteří režim pocítili na vlastní kůži.

K současné Ústavě České republiky byla největším přínosem komentářová literatura, především *Ústava České republiky. Komentář.*, zpracovaný Vladimírem Sládečkem. Autorkou textu k předmětnému Článku 27, který se věnuje institutu poslanecké imunity, je Jindřiška Sylová, která podává výklad vztahující se k účelům imunity, historický přehled, rozbor jednotlivých odstavců předmětného ustanovení a přehled nejdůležitější judikatury vydané soudy od roku 1993.

Práce je rozdělena do šesti kapitol seřazených v časové posloupnosti. První - úvodní kapitola je věnována charakteristice institutu poslanecké imunity, historickým důvodům jeho vzniku a vymezení jeho smyslu a účelu.

Druhá kapitola s názvem Poslanecká imunita v 19. století popisuje vývoj tohoto institutu od OZZ, až po vznik Československé republiky. Obsahuje historický exkurz před rok 1848 a následně rozbor všech jednotlivých ústavních předpisů Rakouska, později R-U, se zaměřením na výklad poslanecké imunity.

Třetí kapitola pojednává o úpravě poslanecké imunity v Ústavách z období první republiky. V této kapitole je výklad institutu rozšířen o souvislosti s dobovou judikaturou, která je do dnešní doby velmi ceněna.

Čtvrtá kapitola podává přehled o ustanoveních vztahujících se k dané problematice v období socialismus a vládě KSČ na našem území.

Pátá kapitola pojednává o úpravě poslanecké imunity v Ústavě České republiky. A to jak v rozsahu znění přijatého v roce 1993, tak také o novele, ke které během doby účinnosti této ústavy došlo. Výklad je opět rozšířen o nejdůležitější rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu.

V poslední kapitole bylo přistoupeno k základnímu shrnutí úpravy poslanecké imunity v jednotlivých obdobích a následně přistoupeno ke vzájemné komparaci těchto úprav. V rámci komparace bylo zjištěno, že úprava poslanecké imunity v období Rakouska, R-U, nebyla pojata tak široce, jak tomu bylo za první republiky a je tomu i v současnosti. Také soudy při jejich

rozhodovací činnosti byl v minulosti daleko méně používán extenzivní výklad ustanovení věnujících se tomuto institutu, než je tomu u novějších stanovisek Nejvyššího soudu.

1. Obecně o poslanecké imunitě

1. 1. Definice pojmu poslanecká imunita

Pojem imunita pochází z latinského slova Immunitas, což znamená „svoboden“ či „osvobození“. Poslanecká imunita je jedním ze základních prvků demokratického právního řádu a úprava tohoto institutu je součástí ústavního pořádku všech vyspělých zemí. Každý si s tímto pojmem spojí určité privilegium náležející členům zákonodárných sborů, které se vztahuje k ochraně jejich projevů a hlasování při výkonu jejich mandátů, a také k omezené možnosti tyto činitele zákonně stíhat. Právně můžeme imunitu definovat jako „*positivně právní předpis, podle kterého se určitá osoba, nebo mnohost osob vyjímá z platnosti povšechně platných norem.*“¹ Jedná se o výsadu, která narušuje zásadu rovnosti občanů zakotvenou v Čl. 1 a Čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod² (dále jen „LZPS“) a zvýhodňuje členy parlamentních sborů před běžnými občany.³ Imunitou v našem právním řádu nedisponují pouze členové Parlamentu (poslanci a senátoři), nýbrž je zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava ČR“), přiznána také prezidentovi, soudcům Ústavního soudu a soudcům. V této práci se ovšem zaměřím pouze na imunitu parlamentní, kdy to co bude řečeno o poslancích, platí i pro senátory.

Poslanecká imunita se skládá ze dvou složek, jimiž jsou indemnita (neodpovědnost) a procesní imunita (nestíhatelnost).

Indemnita představuje hmotněprávní exempci, tedy neodpovědnost poslanců za veškeré výroky, projevy (ať již verbálního či neverbálního charakteru) a hlasování učiněné v parlamentu při výkonu jejich mandátů. Hlasování je většinou poskytnuta ochrana absolutní, což znamená, že poslanci neodpovídají parlamentu, voličům, komoře, ani politické straně, jíž jsou členy. Za vyjádření a projevy mohou poslanci podléhat disciplinární pravomoci komory, ke které náleží.⁴ Tato výsada náleží poslancům, jak po celou dobu výkonu mandátu, tak i po jeho skončení. Účelem poskytnutí indemnity poslancům je poskytnutí záruky svobody jejich projevů a výkonu nezávislého mandátu, ze kterého se nemusí nikomu zodpovídat. Úprava indemnity se nachází ve všech ústavách evropských zemí a mezi těmito není tak velkých rozdílů,⁵ jak je tomu v případě druhé složky imunity.

¹ WEYR, František. *Slovník československého práva veřejného. Imunita. Sv. 2., I – O.* 1. vydání. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1932, s. 1.

² Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

³ SYLLOVÁ, Jindřiška. In SLÁDEČEK, Vladimír (ed). *Ústava Česká republiky: Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 308 (Čl. 27 Ústavy).

⁴ V České republice najdeme tuto úpravu v Čl. 27 odst. 1 a odst. 2 Ústavy ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁵ Více v: KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. 1. díl.* 2. vydání. Praha: Linde, 2004. 795 s. KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavy států Evropské unie. 2. díl.* 1. vydání. Praha: Linde, 2005. 335 s.

Hlavním účelem procesní imunity je zachování integrity zákonodárního sboru. Tento institut původně bránil vzniku situací, kdy docházelo k „odebrání“ poslance jeho povinností, které může vykonávat pouze osobně. Poslancům je poskytnuta ochrana především před stíháním za trestné činy, kdy právě v těchto případech by mohlo dojít k znemožnění osobní účasti poslance (uvalením vazby, zatknutím, zadržením) na zasedání. Tato složka poslanecké imunity je v zemích daleko diverzifikovaněji upravena než indemnita. Většinou států je společné, že pro zahájení trestního stíhání vedeného proti členu parlamentu je nutný souhlas příslušné komory. Jinak tomu bývá v případech, kdy dojde k přistižení poslance při činu (infla granti delicto), či bezprostředně poté, v tomto případě se informace o zadržení poslance příslušné komoře/předsedovi příslušné komory oznamuje, někdy s podmínkou souhlasu umožňujícího další postup v trestním řízení. Nejčastěji je toto privilegium poslancům poskytováno na dobu omezenou (období zasedání nebo trvání mandátu), kdy tato doba se stát od státu různí. Je zajímavé, že užší pojetí procesní nestíhatelnosti najdeme ve státech konstitučních monarchií, jako je např. Nizozemí, kde není nestíhatelnost poslancům zaručena vůbec nebo ve Velké Británii, kde je tato výsada poslancům zaručena jen po krátkou dobu.⁶

Pokud se podíváme na současný český právní řád, objevíme zde také tzv. imunitu přestupkovou.⁷ Tato právní úprava umožňuje poslancům vyhnout se běžnému přestupkovému řízení.⁸ Namísto toho je jejich přestupek projednán v rámci disciplinární pravomoci příslušné komory. Projednání přestupku se děje na základě úpravy v jednacích řádech jednotlivých parlamentních komor.⁹

Pod poslaneckou imunitu v širším slova smyslu, lze zařadit také tzv. zákaz imperativního mandátu, charakterizující vztah mezi voliči a poslancem. Mandát poslance je v dnešní době pojat jako nezávislý, tzv. volný mandát.¹⁰ Zákaz přijímání instrukcí a vázanost příkazy je v dnešní době také součástí všech demokratických evropských ústav.¹¹

⁶ Více v: Tamtéž.

⁷ Čl. 27 odst. 3 Ústavy ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁸ V České republice nalezneme podrobnější úpravu v § 9 odst. 3 zákona č. 200/1993 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů stanoví, že: „Podle tohoto zákona se projednávají přestupky, kterých se dopustili poslanci a senátoři, pokud nepožádají orgán příslušný k projednání přestupku o projednání přestupku v disciplinárním řízení podle zvláštních právních předpisů.“

⁹ § 13 odst. 3 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny ve znění pozdějších předpisů, §14 odst. 3 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Čl. 26 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státní vědy*. 1. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 306.

1. 2. Historické kořeny

Parlamentsy podobné dnešnímu pojetí se začaly formovat v období středověku v Anglii, s jejíž ústavními dějinami je úzce spjat vznik parlamentu i parlamentního systému.¹² Důvodem pro vznik zastupitelských zákonodárných sborů byla snaha dosáhnout spolupůsobení na výkonu státní moci, především zákonodárství, společně s panovníkem. Postupně začalo docházet k dělbě moci a v důsledku toho také k prvním střetům mezi orgány, které byly výkonem jednotlivých mocí nadány. Institut imunity měl tedy především zaručit ochranu zákonodárné moci na výkonné moci.

Poslanecká imunita pochází z anglosaského práva. Příklad indemnity, neboli v anglickém kontextu zvané „freedom of speech“, najdeme na půdě anglického parlamentu již v roce 1327, jednalo se o tzv. Haxey case,¹³ v důsledku kterého došlo k poskytnutí ochrany projevům člena parlamentu mířených proti králi. K písemnému zakotvení poté došlo v roce 1689 Listinou práv (Bill of Rights), která v Článku 9 dodnes zakotvuje „že by svoboda projevu, jakož i obsah rozprav nebo jednání v parlamentu neměly být žalovány nebo zpochybňovány u žádného jiného soudního dvora nebo na jiných místech mimo parlament.“¹⁴ Již v tomto předpise je možno spatřit jakousi disciplinární pravomoc parlamentu nad projevy svých členů. Procesní nestíhatelnost, neboli „freedom of arrest“, se zakotvení dočkala později a vztahovala na ochranu zákonodárce před uvězněním či zatčením, během cesty na zasedání (40 dní), po čas zasedání a pro zpáteční cestu ze zasedání (40 dní). Z Anglie se institut poslanecké imunity rozšiřoval do ostatních zemí.

Na území evropského kontinentu došlo k jeho prvnímu zakotvení ve Francii na konci 18. století, v ústavě z roku 1791. V rámci indemnity byl člen Národního shromáždění považován za nedotknutelného, nebyl tedy odpovědný za vyjádření provedené mluveným či psaným slovem a také za činy, jichž se dopustil v rámci výkonu poslanecké funkce. Trestní stíhání poslance bylo možno pouze se souhlasem Národního shromáždění. Pokud došlo k přistižení poslance při činu, mohlo být ve stíhání poslance pokračováno pouze se souhlasem zákonodárného sboru. Z uvedeného vyplývá, že rozsah imunity vyvíjející se ve Francii, nazývaný jako francouzský model, a postupně přejímaný ostatními kontinentálními evropskými státy, je svým rozsahem širší než výše zmíněný anglický model. Zřejmě to bylo trváním absolutisticky pojatých státních zřízení

¹² Tamtéž s. 311.

¹³ Thomas Haxey byl členem anglického parlamentu a inicioval zákon, který měl omezit královské výdaje. Král Richard II. to považoval za urážku vůči své osobě, a Haxey byl pro zradu odsouzen, zbaven všech titulů i majetku. Nástupce Richarda II., Jindřich IV. Nakonec ovšem Haxeymu udělal milost, a zrušil předchozí rozhodnutí především z důvodů nesouhlasu Parlamentu.

¹⁴ KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie: Díl první*. 2. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 783.

na starém kontinentě a tím, že práva, jež si členové zastupitelských sborů vymínili oproti panovníkovi, vznikali za křehké situace, vyvolané většinou povstáním či revolucí.

Na našem území se za předchůdce institutu imunity historicky dají považovat tzv. glejty (*salvus conductus*), které vznikly z obyčejového práva a v minulosti zaručovaly bezpečnost členům stavovských sněmů, či osobám cestujícím na určitý druh shromáždění, např. k církevním sněmům.¹⁵

1. 3. Význam institutu poslanecké imunity

Jak vyplývá z historických důvodů vzniku institutu poslanecké imunity, jejím hlavním účelem byla ochrana činnosti zákonodárného sboru jako celku před mocí panovníka. Imunita vznikla jako ochrana zákonodárného sboru, nikoliv každého jeho jednoho jednotlivého člena. Institut imunity zaručoval suverenitu zákonodárného sboru v souladu s teorií dělby moci. Významy jednotlivých částí imunit již byly nastíněny výše. Jedná se o záruku nezávislého, svobodného a bezpečného výkonu poslaneckého mandátu a zároveň o zachování integrity zákonodárného sboru.

Již ve starší literatuře se lze setkat se zpochybňováním potřebnosti institutu poslanecké imunity. A to především pro důvod jejího vzniku. Poslanecká imunita jakožto institut opodstatněný ochranou zastupitelských sborů před vůlí panovníka, měla svůj význam především v státním zřízení absolutistické monarchie.¹⁶ Tehdy by se institut poslanecké dal považovat za jeden z prvků systému brzd a protiváh (*checks and balances*), který má zaručit dělbu moci ve státě, nemožnost uzurpace veškeré moci jednou z veřejných mocí a jejich vzájemnou nezávislost. Ovšem již v rámci konstituční monarchie institut zčásti postrádá svůj význam, jelikož státní moc není soustředěna v rukou jedné osoby. V demokratickém právním státě hrozí velké nebezpečí zneužití tohoto institutu.¹⁷ Stejný názor v minulosti vyjádřil také Bohumil Baxa, který uznával opodstatněnost institutu poslanecké imunity v monarchiích, kdy sloužila k uplatňování pravomoci zastupitelských sborů a zaručení jejich nezávislosti na moci panovníka. Ovšem v demokratickém státním zřízení, kdy je postavení státu vnímáno tak, že má povinnosti vůči občanům, a je zaručena rovnost všech před zákonem pak „*každý, kdo zaujímá vyvýšenější postavení ve státu, má nejen větší odpovědnost, nýbrž také zvýšené povinnosti.*“ Kvůli tomuto poslanecká imunita ztrácí opodstatnění a stává se nejen přebytečnou, ale dokonce i škodlivou.¹⁸

¹⁵ PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část 4. Ústava mocnářství celkového*. 1. vydání. Praha: Jednota právnická, 1899, s. 22.

¹⁶ WEYR: *Slovník...*, s. 1.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ BAXA, Bohumil. *Parlament a parlamentarism*. 1. vydání. Praha: Jan Košatka, 1924, s. 227 – 228.

2. Poslanecká imunita v 19. století

2. 1. Historický exkurz

Země Koruny české¹⁹ byly až do roku 1918 součástí Rakouské monarchie (později Rakouského císařství, Rakousko – Uherska). Ústavy jednotlivých rakouských zemí byly ústavami stavovskými. Pro české země platila OZZ vydaná Ferdinandem II. v roce 1627 a 1628 až do roku 1848. OZZ představovalo základní zákoník veřejného práva na našem území po více než dvě století.²⁰ OZZ bylo vydáno pouze z rozhodnutí panovníka, tedy oktrojovaným způsobem. Tím, že OZZ nechápalo stát jako korporaci ani moc panovníka odvozenou z práva ani jeho osobu jako podřízenou a vázanou právem, nýbrž jej prohlašovalo za „legibus solutus“ (panovník byl vyňat z působnosti zákonů), stojícího nad právem, on byl zákonem a ztělesněním nedělitelné suverenity a dědičnosti českého trůnu (jež měla být pro království česká věčná), došlo ke vzniku nové právní situace oproti stavovskému chápání.²¹

Vydáním OZZ došlo k velkému okleštění pravomocí zemských sněmů, těm byla odebrána zákonodárná iniciativa (českému zcela, moravskému byla ponechána jen v méně důležitých věcech – *causae minores*). Panovník se také pojistil do budoucna, kdy si v art. A. VIII. OZZ zaručil pro sebe i pro své dědice, vykonávání zákonodárné moci vlastní osobou.²²

O imunitě, jakožto o nástroji ochrany poslance před vůlí panovníka, nelze v tomto období uvažovat. Znění OZZ pro království České v art. A. VI. – VII. Je spíše popřením svobody projevu poslance, či nezávislosti výkonu poslaneckého mandátu. V těchto člancích se poslancům zakazuje podávat na sněmu návrhy, které předtím předběžně neodsouhlasil panovník nebo vytvářet protistrany v rámci zemských sněmů. OZZ upravuje i tresty za porušení předmětných článků. Pokud se jednalo o podání návrhu předběžného neodsouhlaseného panovníkem, trest se uděloval individuálně dle povahy přečinění. Potrestání za vytváření opozic vůči panovníkovi bylo přísnější („... *na cti, brdle a statku strestáni býti mají.*“),²³ kdy se trestu nevyhne nikdo na základě povolání, stavu či řádu. OZZ pro markrabství Moravské obsahovalo zcela shodnou úpravu.²⁴

¹⁹ Království České, markrabství Moravské, vévodství Slezské.

²⁰ PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část 2. Ústava zemská*. 2. vydání. Praha: Jednota právnická, 1901, s. 2.

²¹ MALÝ, Karel. Česká konfederace a Obnovené zřízení zemské – dvě české ústavy z počátku 17. století. In MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav (ed). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618 – 1918*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, s. 32 - 33.

²² JIREČEK, Hermenegild. *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. 1. vydání. Praha: F. Tempský, 1888, s. 16.

²³ Tamtéž s. 14 – 16.

²⁴ JIREČEK, Hermenegild. *Obnovené zřízení zemské markhrabství Moravského 1628*. Brno: H. Jireček, 1890, s. 11 – 13.

Důležitou pravomocí, která nebyla nikdy sněmům českých zemí odebrána, byla možnost volby českého krále v případě vymření rodové linie. Právě díky tomuto je i samotná vláda Ferdinanda II. a všech jeho následovníků považována za vládu nad českými zeměmi pocházející z rozhodnutí českých zemských sněmů.²⁵ Korunovaci na českého krále upravovalo OZZ v art. A. III.²⁶ Korunovace byla manifestem uznání svrchovanosti a celistvosti zemí Koruny české a měla zaručit stavům privilegia přiznané jim v OZZ. Zachování tradice v podobě korunovace panovníka českým králem je jedním z prvků, o které je možno opřít tradici, samostatnosti a svrchovanosti zemí Koruny české v rámci Rakouska.²⁷

Nástupnictví na trůn upravovala Pragmatická sankce vydaná roku 1713 Karlem VI., přijatá roku 1720 stavy zemí Koruny České. Pragmatická sankce položila v Rakousku základ vzniku reálné unie, jelikož platila i pro uherskou část území.²⁸ „*Reálná unie pak jest spolek dvou neb více samostatných států, zakládající se na smlouvě mezi nimi uzavřené, podle které jim fysická osoba panovníka jest společnou, při čemž ostatní orgány státu těch jsou právní zájem nezávislé. – svazek takový může býti trvalý, tj. neodvislý od existence individuálně určitého panovníka neb dočasný, t.j. na dobu vlády určité dynastie neb určitého panovníka uzavřený.*“²⁹ Rakousko bylo reálnou unií s dočasným charakterem, jelikož se její existence vztahovala k vládě určité dynastie, a to Habsbursko – Lotrinské, jak vyplývá ze znění OZZ a Pragmatické sankce.

Oklešťování pravomocí postupně pokračovalo i s vládou Marie Terezie a Josefa II., kteří se snažili postupnými reformami vytvořit jednotný absolutistický stát se silnou měrou centralizace.³⁰ K přiznání určitého omezeného hlasu zemským sněmům v legislativních záležitostech došlo až za Leopolda II., který v roce 1790 vyzval sněmy, aby mu podaly svá přání či případné stížnosti.³¹ Stavy požadovaly vydání nových zemských zřízení, k tomu sice nedošlo, ale Leopold jim přiznal práva, která měli k roku 1779. Po smrti Leopolda II. nastoupil na trůn František II. Přijetím patentu ze dne 11. srpna 1804 došlo k vytvoření titulu rakouského císaře,

²⁵ DEMEL, Jaroslav. O významu pragmatické sankce pro české státní právo. In KADLEC, Karel (ed). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1914 – 1915, s. 300 – 301.

²⁶ JIREČEK: *Obnovené právo a...*, s. 12.

²⁷ Více k tomu: DEMEL, Jaroslav. O významu pragmatické sankce pro české státní právo. In KADLEC, Karel (ed). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1914 – 1915, s. 299 – 313. HRBEK, Jiří. Politický rozměr českých barokních korunovací. In MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav. *Vývoj české ústavnosti v letech 1618 – 1918*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006. 1001 s. BAXA, Bohumil. Změny v českém státním právu od 19. století. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1919, roč. 2, s. 133 – 150.

²⁸ VEBER, Václav a kol. *Dějiny Rakouska*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 305.

²⁹ JELLINEK, Georg. *Všeobecná státověda*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera na Král. Vinohradech, 1906, s. 801.

³⁰ HÝBL, František. Territoriální vývoj Rakousko – Uherského mocnářství. In TOBOLKA, Zdeněk a kol. *Česká politika. Díl první, Politika vědou a uměním*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera na Král. Vinohradech, 1906, s. 45.

³¹ Tato „přání a stížnosti“ jsou označovány jako stavovská desideria. Více v: VYKOUPILO, Libor. *Slovník českých dějin*. 2. vydání. Brno: Julius Zirkus, 2000, s. 595.

jehož byl František II./I.,³² prvním nositelem. Tato skutečnost nic nezměnila na státoprávním postavení zemí Koruny české ani na postavení OZZ jakožto předpisů ústavního charakteru až do roku 1848.

2. 2. Úprava poslanecké imunity v letech 1848 – 1918

2. 2. 1. Ústava obecně

Ústavní právo bývalo a bývá vzhledem ke své důležitosti v právních řádech upraveno daleko rozsáhleji než ostatní odvětví veřejného práva. A to především z důvodu oblastí, které upravovalo (funkce panovníka, trůnní práva a poslušnost, působnost zemských sněmů, určení jednotlivých stavů) a upravuje. Je tedy zřejmé, že soubor těchto základních státních norem nemohl existovat bez ústavy. Jelikož starší právní řády vykazovaly formální nedostatky, nelze v tomto období použít rozlišení ústavy na ústavu ve smyslu formálním a ve smyslu materiálním.³³ Ústavou rozumíme „*soubor norem (právních ustanovení), které ustavují – organisují stát.*“³⁴ Nejdůležitější je pojetí ústavy, jako původní normy, která je „*obniskem právního řádu*“, a dodává ostatním normám určitého právního řádu právní relevanci (platnost).³⁵

Zaměříme-li se na rakouské ústavní předpisy sledovaného období, až na tzv. dubnovou ústavu a návrh tzv. kroměřížské ústavy, nenese žádná jiná formální označení ústavy, pojaté do svého názvu. Avšak i v tak se vzhledem k oblasti, která je těmito předpisy upravena, jedná o „*ústavy v pravém smyslu slova*“.³⁶ V následujících podkapitolách se zaměřím na jednotlivé rakouské ústavy v časové posloupnosti s důrazem na ustanovení upravující poslaneckou imunitu.

2. 2. 2. Poslanecká imunita v tzv. dubnové ústavě

K prvnímu ústavnímu zakotvení institutu poslanecké imunity na území českých zemích došlo zákonem č. 149/1848 ř. z., tzv. dubnovou ústavou. Jednalo se o ústavu oktrojovanou, kdy ve „*smyslu politickém, lze považovat ústavu za oktrojovanou, byla-li např. celému národ či jeho části vnucena bez ohledu na jeho vůli.*“³⁷ Tato ústava byla silně centralistického charakteru a vztahovala se pouze na země neuherské, za státní formu byla zvolena konstituční monarchie. Dubnová ústava znala pouze zákonodárství říšské. Zákonodárným orgánem byl říšský sněm skládající se ze senátu a poslanecké sněmovny (§ 34). Senát se měl skládat z princů císařského domu, členů, které

³² Přijetím nového titulu – císař rakouský, muselo dojít také ke změně pořadového čísla. František II., je tak dále označován číslovkou I. – první rakouský císař svého jména. Přijetím tohoto patentu vznikl také úřední název Rakouské císařství.

³³ ČÁDA, František. „ÚSTAVA“. Úvaha historickoprávní. In ENGLIŠ, Karel (ed). *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Františka Weyra*. Praha: Orbis, 1939, s. 41 – 42.

³⁴ WEYR, František. *Soustava československého práva státního*. Brno: Barvič & Novotný, 1921, s. 61.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ ČÁDA: „ÚSTAVA“. Úvaha..., s. 42 – 43.

³⁷ WEYR, František. Pojem ústavy oktrojované. *Parlament: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1921, roč. 1, s. 77.

doživotně zvolil císař a ze 150 členů volených velkostatkářskou kurii (§ 35). Poslanecká sněmovna měla mít 383 členů, kteří byli voleni přímou volbou lidu.

Pokud se zaměříme na ustanovení vztahující se k postavení poslanců, objevíme tzv. zákaz imperativního mandátu (§ 40). Zákaz imperativního mandátu, tedy vznik mandátu volného má opět svůj původ v Anglii. Na evropském kontinentu se poprvé stejně jako imunita objevil ve francouzské ústavě z roku 1791. Dříve ve středověku byl naopak imperativní mandát zcela běžným jevem, kdy poslanci nemohli předkládat v zastupitelských sborech své vlastní návrhy, nýbrž se museli přísně držet instrukcemi svých vysílatelů, jimž byli odpovědni např. i pod hrozbou propadnutí svého majetku.³⁸ V ústavách Rakouska je zákaz imperativního mandátu paralelně opakován, jediným rozdílem oproti dnešní úpravě je, že tenkrát zmiňoval pouze zákaz přijímání instrukcí od voličů, nyní jde o neodpovědnost vůči všem, tedy o zcela svobodný výkon poslanecké funkce.

K přiznání procesní imunity došlo v § 42. Poslanec nemohl být vyšetřován nebo zatčen během zasedání říšského sněmu bez souhlasu komory, jíž byl členem. Výjimkou byla situace, pokud došlo k poslancovu dopadení při činu. Úprava imunity byla velice úzká, ústavně nebyla vůbec upravena indemnita poslance. Procesní nestíhatelnost se dle uvedeného znění vztahovala na členy obou komor a trvala pouze po dobu trvání zasedání říšského sněmu. Jednalo se tedy o procesní imunitu časově omezenou.

Oktrojování této ústavy vyvolalo vlnu nevole. Pod společenským nátlakem vydal panovník 16. května proklamaci, ve kterém byl svolávaný říšský sněm prohlášen za ústavodárný, tvořený pouze jednou komorou – poslaneckou sněmovnou ustavenou v přímých volbách bez cenzu i se zastoupením Čechů, tím zároveň došlo k odvolání dubnové ústavy.³⁹ Ihned po zvolení ústavního výboru započaly práce na znění nové ústavy. Vzhledem ke společenským nepokojům došlo začátkem října 1848 k přenesení říšského sněmu z Vídně do Kroměříže.

2. 2. 3. Poslanecká imunita v návrhu tzv. kroměřížské ústavy

V kroměřížském návrhu ústavy,⁴⁰ která se vztahovala opět pouze na země neuherské, došlo k zapracování idey suverenity lidu, kdy veškerá vládní moc mohla být vykonávána pouze způsobem, který stanovovala ústava.⁴¹ Císař měl mít práva v rozsahu a v souladu se zněním návrhu ústavy. Měl také povinnost přísahat na ústavu, dokud tak neučinil, nemohl vykonávat

³⁸ FILIP, Jan. Poslanecký mandát v podmínkách buržoázní a socialistické společnosti. In HAJN, Petr (ed). *Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně VIII*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1978, s. 14 – 16.

³⁹ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848 – 1918*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982, s. 38.

⁴⁰ Dostupný na <http://www.poslednihabsburkove.com/news/a4-3-1849/>

⁴¹ ADAMOVIČ, Karolína. Idea státní moci a suverenity lidu v návrhu kroměřížské ústavy. In HARNA, Josef (ed). *Kroměřížský sněm 1848 – 1849 a tradice parlamentarismu ve střední Evropě*. Kroměříž: RNDr. Rudolf Kalovský - KATOS, 1998, s. 27.

vládní moc. Zákonodárná moc byla svěřena císaři společně se sněmem říšským. Ve věcech jednotlivých zemí, císaři společně se sněmy zemskými nebo krajskými sjezdy (§ 35). Říšský sněm měl dvoukomorové složení (§73), skládal se z Komory lidu (360 členů volených přímo voliči) a Komory zemí (do které zástupce vysílaly zemské sněmy, případně krajské sjezdy).

Poslancům obou komor bylo přiznáno právo imunity v § 81 a § 82. Indemnita se vztahovala k činnosti poslance v rámci jeho mandátu. Činnost poslance zahrnovala hlasování a projevy. Hlasování požívalo ochranu absolutní. O disciplinární pravomoci jednotlivých komor vztahující se k projevům poslance se návrh nezmiňoval, k této úpravě mělo zřejmě dojít v jednacích řádech. Co se týká úpravy procesní imunity, je patrný určitý vývoj oproti dubnové ústavě. Ochrana byla poslancům říšského sněmu poskytnuta opět před stíháním nebo zatčením bez souhlasu příslušné komory. Časově byla procesní imunita omezená, kdy konkrétně trvala ode dne svolání sněmu, během celého jeho zasedání a končila souběžně s ukončením zasedání sněmu. Pokud byl poslanec přistižen při činu, nebyl sice vyžadován souhlas komory se zatčením nebo vyšetřováním, ovšem na žádost komory musel být poslanec z vazby propuštěn a stíhání muselo být po dobu zasedání sněmu odloženo. Zákaz imperativního mandátu (§ 75) byl svým zněním nadmíru podoben zakotvení ve francouzské ústavě z roku 1791 a to z toho důvodů, že zmiňoval, že i když jsou poslanci voleni jednotlivými zeměmi/voliči v zemích, jsou povinni zastupovat zájmy veškeré společnosti, pro které je říšský sněm zákonodárným sborem. Jsou tedy reprezentanty celé společnosti.

Ohledně státoprávních poměrů se návrh řídil historickým rozdělením zemí, kterým byla přiznána vládní moc zemská a zároveň ponechána možnost konstituovat si vlastní zemské ústavy s podmíněným souhlasem říšského sněmu (§§ 110 – 111). Poslanci zemských sněmů měli být voleni přímo lidem a bylo jim zaručeno právo poslanecké imunity ve stejném rozsahu, v jakém se vztahovala k členům říšského sněmu (§ 122).

Návrh kroměřížské ústavy byl oproti předchozí ústavě, i proti ústavám následujícím, spadajícím pod dobu Rakouskou nejpropracovanějším. Vzorem pro zahrnutí dělby moci a ideu státní suverenity, stejně jakož i pro část o základních právech a svobodách byla francouzská ústava z roku 1791 a belgická ústava z roku 1831. Ke schválení finálního návrhu ústavy nedošlo. Namísto toho byla vydána další oktrojovaná ústava, zákon č. 150/1849 ř. z., tzv. březnová ústava, která byla vyhlášena současně s rozpuštěním kroměřížského sněmu dne 7. března 1849.

2. 2. 4. Poslanecká imunita v tzv. březnové ústavě

Březnová ústava byla první rakouskou ústavou, která se vztahovala na veškeré země Rakouského císařství. Opět se jednalo o ústavu oktrojovanou. Došlo k rozdělení záležitostí zemských a říšských (§§ 35 – 36). Zákonodárná moc v říšských věcech byla vykonávána císařem

spolu s říšským sněmem a v zemských záležitostech císařem ve spojení se zemskými sněmy, kdy císař disponoval právem absolutního veta (§ 37). Říšský sněm byl dvoukomorový a skládal se z Komory vrchní a z Komory nižší (§ 38). Komora vrchní byla volena nepřímo zemskými sněmy naproti tomu Komora nižší, měla být ustavována přímou volbou lidu.

Institutu poslanecké imunity je v březnové ústavě věnována menší pozornost, než tomu bylo v navrhovaném znění kroměřížské ústavy. Imunita členů říšského sněmu byla upravena v §§ 62 – 63. Indemnita se výslovně vztahovala k odpovědnosti pro „řeči“, které poslanec přednesl při zasedání sněmu, tedy při výkonu mandátu. „Řečem“ byla poskytnuta ochrana před stíháním mimo sněm a před stíháním soudem. O disciplinární pravomoci komory se březnová ústava nezmiňovala, ovšem z dikce ustanovení, kdy se výslovně vylučuje postih soudem či orgánem mimo komoru, lze předpokládat, že disciplinární pravomoc komory existovat měla, nebyla totiž vyloučena. Procesní imunita se vztahovala k období zasedání sněmu, kdy poslanec mohl být zatčen nebo stíhán pouze po oznámení této skutečnosti příslušné komoře, která s tímto postupem musela vyslovit souhlas. Výjimku tvořily případy, kdy byl poslanec přistižen při činu. Opět nechyběl ani zákaz imperativního mandátu (§§ 40 – 43).

Ústava se také věnovala zřízení zemských sněmů (§§ 70 – 83). Jednotlivé země měly obdržet svá zemská zřízení. K tomu došlo pro markrabství Moravské i království České dne 30. prosince 1849 vydáním zemských ústav a volebních řádu do zemských sněmů. Znění těchto zemských ústav se pro jednotlivé země Koruny české shodovalo. Český zemský sněm měl mít 220 poslanců a moravský 92, do kterých byli poslanci voleni přímou volbou. Ústavy zemské také zachovávaly zemské výbory jakožto pomocné orgány zemských sněmů. O imunitních výsadách členů zemských sněmů se zemská zřízení nezmiňovala.

2. 2. 5. Poslanecká imunita v tzv. únorové ústavě

Mezi březnovou ústavou a únorovou ústavou bylo období tuhého absolutistického režimu. Až rozmnožením říšské rady, která jako jediná kontinuálně vykonávala svou činnost, i když po určitou dobu pouze jako poradní orgán císaře, a následným vydáním Říjnového diplomu došlo k obnovení konstitučních prací na území Rakouského císařství.

Únorová ústava zaváděla tuhý centralismus. Konkrétně únorovou ústavu tvořily jednotlivé přílohy k patentu č. 20/1861 ř. z., z hlediska tématu je pro nás nejdůležitější Příloha č. I. k tomuto patentu - Zákon o zastupitelstvu říšském. Zároveň s únorovou ústavou byla vydána také zemská zřízení s volebními řády pro země Rakouského císařství.

Zákonodárným orgánem byla dvoukomorová říšská rada, která se skládala ze sněmovny panské a sněmovny poslanecké (§ 1). Členy sněmovny panské byli zletilí princové císařského domu, hlavy šlechtických rodů, držitelé rozsáhlých statků, arcibiskupové a biskupové s knížecím

titulem. Císaři náleželo právo jmenovat do panské sněmovny členy za jejich zásluhy (§ 5). Poslanecká sněmovna se skládala z 340 poslanců a její členové měli být voleni zemskými sněmy jednotlivých zemí (§ 7). Říšská rada měla působnost ve věcech všem zemím společných (§ 10). V souladu s Říjnovým diplomem došlo také k vytvoření užší říšské rady, pro věci společné všem královstvím a zemím s výjimkou Uher. Uhry měly svůj vlastní sněm. Podrobnější pravidla jednání jednotlivých komor říšské rady pak měla být upraveny jednacími řády (§ 21).

Současně se základním zákonem o zastupitelstvu říšském, došlo také k vydání zemských zřízení⁴². Český zemský sněm měl mít 241 členů moravský zemský sněm 100 poslanců a slezský sněm 31 poslanců. Volby probíhali ve třech volebních kuriích a to v kurií velkostatkářské, kurií měst, obchodních a živnostenských komor a v kurií venkovských obcí.

Poslanecká imunita se svého zakotvení nedočkala v Říjnovém diplomu, ani v únorové ústavě. K její stěžejní úpravě došlo až zákonem č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů.⁴³ V tomto zákoně najdeme úpravu obou složek imunity. Tento předpis se vztahoval na říšské i zemské poslance. Pro členy zemských sněmů zůstal v platnosti i po přijetí tzv. prosincové ústavy roku 1867, ta dala vzniknout pouze nové právní úpravě imunity pro členy říšské rady.

§ 1 se vztahoval k indemnitě, které byla upravena stejně široce, jako ji známe z nynějších znění moderních ústav. Nicméně nebyla tak široce vykládána, jak bude pojednáno níže. Vztahovala se na výkon povolání poslance, jinak řečeno na hlasování a vyjádření, které poslanec při výkonu mandátu učinil. Hlasování požívalo ochranu absolutní. Za projevy mohl být poslanec odpovědný pouze sněmovně, jíž byl členem. Bližší úpravu poté obsahoval jednací řád říšské rady ze dne 31. července 1861 a ohledně poslanců zemských poté jednací řád pro český sněm zemský ze dne 2. března 1864.

Procesní imunitě byl věnován § 2 zákona, ten poslancům říšské rady i zemských sněmů zaručoval ochranu před zatčením nebo stíháním během zasedání komory, jíž byli členy. V tomto případě nemohl být poslanec zatčen nebo soudně stíhán bez souhlasu příslušné komory s výjimkou případu, kdy došlo k jeho dopadení při činu. V této situaci byl soud povinen o zatčení informovat předsedu sněmovny, ta poté měla možnost požadovat poslancovo propuštění z vazby nebo přerušování stíhání po celou dobu zasedání sněmu. Toto znění bylo v souladu s účelem procesní imunity, která měla zaručit integritu zákonodárského sboru. Sněmovna měla stejné právo, žádat o propuštění či přerušování vyšetřování, také v případech, kdy k zatčení člena došlo mimo čas

⁴² Znění českého i moravského zemského zřízení ze dne 26. února 1861 s novelami dostupné v PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část 2. Ústava zemská. Zákony z oboru ústavy obecní a zemské*. 2. vydání. Praha: Jednota právnická, 1901, s. 1 – 218.

⁴³ Znění dostupné: Tamtéž s. 206.

zasedání. Tato výsada náležela voleným poslancům stejně jako virilistům.⁴⁴ Jednalo se o procesní imunitu časově omezenou.

Bližší úpravu poslanecké imunity obsahovaly jednací řády. Nyní se zaměříme na výklad indemnity v souvislosti s jednacím řádem pro český sněm zemský ze dne 2. března 1864. §§ 60 – 61 jednacího řádu upravovaly odpovědnost poslance za vyjádření. Vyjádření neslušná či trestuhodná mohla vést k volání poslance „k pořádku“ nebo přerušení jeho projevu. Případně po několikerém opakování nevhodných vyjádření mu mohlo být předsedou úplně odebráno slovo. Volání „k pořádku“ se dělo buď na návrh předsedy, nebo jiného poslance. Odebrání slova na dobro znamenalo odebrání pouze pro tu jednu určitou schůzi sněmu, na kterém poslanec vybočil z rámce slušnosti.

Podstatné pro určení, zda vyjádření byla kryta poslaneckou imunitou, je otázka, zda byla poslancem učiněna v rámci výkonu mandátu. Ohledně hlasování je situace zřejmá, to je vždy učiněno v plénu sněmovny a je nejdůležitějším projevem výkonu poslaneckého mandátu. Vyjádření učiněná při schůzi sněmovny, ve výborech nebo komisích, které jsou považovány za orgány parlamentního sboru, také požívaly ochrany. Opačně je tomu v případě jednání parlamentních klubů, zde se poslanci scházejí ze své vlastní vůle, nejedná se tedy o řádnou formu výkonu jejich mandátu a tato vyjádření nespádají pod imunitní ochranu. Nesnadným je posouzení tzv. interjekcí.⁴⁵ Tyto projevy by neměly být chráněny, jelikož je poslanec neučinil při výkonu svého povolání, učinil je jako poznámku, výsměch, vyslovení svého názoru, s kterým zřejmě z osobních důvodů nemohl počkat a pronést je po skončení zasedání, a proto jsou soukromého rázu. Poslanec je vyřkl v zásadě v rozporu s jednacím řádem, kdy zasahoval do výkonu poslaneckého mandátu jiného. Za vyjádření, která disponují ochranou silou indemnity mohou být považována pouze ta, jež jsou učiněna v souladu s jednacím řádem sněmovny. Otázka, zda imunita pokrývá také projevy či vyjádření poslance, které pronese při setkání s voliči je zbytečná. Poslanec je odpovědný sněmovně, jíž je členem, bylo by tedy nesmyslné použít extenzivní výklad disciplinární pravomoci i na schůze poslance s voliči, které nejsou žádným způsobem vedeny ani upraveny sněmovnou. Projevy poslanců jsou vyjmuty z obecně platných trestních předpisů, tím však není dotčena jejich civilní ani disciplinární odpovědnost a vůbec ne občanskoprávní odpovědnost. Privilegium poslanců, dle kterého podléhají za svá vyjádření pouze samotné sněmovně, je pouze subjektivní povahy. Nelze jej rozšířit v tom smyslu, že neexistuje možnost

⁴⁴ VIRILISTÉ – osoby mající právo členství nebo hlasu v některém ze zastupitelských sborů nebo spolku nikoliv následkem volby, nýbrž prostřednictvím svého úřadu či postavení. V Rakousko – Uhersku měli do roku 1918 právo zasedat v zemských sněmech biskupové, rektori univerzit. Možnost virilistů ovlivňovat hlasování byla malá vzhledem k jejich počtu v poměru k celkovému počtu členů zastupitelského orgánu. Čechy – 6 virilních hlasů, Morava 2, Slezsko 1. Více v: VYKOUPILOV: *Slovník českých ...*, s. 662 – 663.

⁴⁵ Projevy, které učinil poslanec, ačkoliv mu nebylo uděleno slovo, mezi řečmi jiného poslance nebo vládního zástupce, či pokud je poslanec učinil, ačkoliv mu bylo slovo odejmuto.

posuzovat jednání sněmovny některou z mimoparlamentních institucí. Je zde také možnost trestně postihnout návrhce trestného prohlášení poslance nebo soudem posuzovat prohlášení učiněné na sněmu jako předběžnou otázku.⁴⁶ Dle své vlastní povahy je tato ochrana poskytnuta poslancům na období jednání příslušné sněmovny. Delší ochrana byla poskytnuta poslancům zemského výboru, tento výbor byl na rozdíl od celé sněmovny činný bez přestávek. Poslanci, kteří byli současně členy zemského výboru, tak byli chráněni po celou dobu jejich volebního období.⁴⁷

Nyní se blíže zaměříme na rozměr procesní imunity. Pokud trvalo zasedání sněmu, nebylo možno poslance bez souhlasu sněmu zatknout nebo soudně stíhat. Souhlas nebyl vyžadován, pokud došlo k přistižení poslance přímo při činu. Zatímco k zatčení poslance nemohlo dojít, ať již předcházející vyšetřování vedl policejní, politický nebo finanční úřad, ohledně vyšetřování byl poslanec chráněn pouze před tím vedeným soudem. Mohlo tak proti němu být vedeno vyšetřování pro spáchání přestupku nebo v případě občanskoprávního sporu. Tyto úvahy jsou dány tím, že stíhání/vyšetřování poslanců za tyto protiprávní činy zřejmě nepovede k jejich zatčení, či uložení takové sankce, která by zapříčinila nemožnost poslance vykonávat mandát. Čím nepatrnější je tedy čin, pro který byla vznesena obžaloba, tím menší existuje důvod pro odepření svolení sněmovnou k soudnímu stíhání poslance. Souhlas by měla sněmovna odmítnout jen v případech, kdy existuje nebezpečí, že vyšetřováním dojde k zabránění poslanci ve výkonu volebního práva souvisejícího s jeho mandátem nebo k jinému ohrožení jeho mandátu. Tudíž pro obžalobu soukromou, by měla sněmovna souhlas vždy udělit.⁴⁸

Pokud byl poslanec přistižen přímo při činu, bylo možno zahájit trestní stíhání a poslance zatknout i bez souhlasu příslušné sněmovny. O zatčení ovšem musel být neprodleně informován předseda sněmovny. K imunitě poslanců soudci přihlíželi ze zákonné povinnosti, jedná se totiž o výsadu svědčící samotné sněmovně z důvodů, aby byla zachována její celistvost. Nejde o subjektivní právo poslance, nebylo tedy nutno, aby se poslanec sám imunity dovolával. Předseda sněmovny poté oznámil událost sněmu, který měl následující možnosti, buďto mohl žádat o zrušení zatčení poslance nebo o odročení trestního stíhání na dobu zasedání, případně vyslovit souhlas se stíháním poslance. Pokud došlo k zatčení nebo k soudnímu stíhání poslance mimo dobu zasedání sněmu, tedy v době kdy není procesní imunita účinná, nebylo nutno oznamovat tuto skutečnost předsedovi sněmu ani žádat o svolení. Komora měla ovšem právo žádat odročení stíhání nebo zrušení vazby poté, co opět se sešla. Podrobnosti o tom, jak mělo dojít k udělení

⁴⁶ PRAŽÁK: *Ústava zemská....*, s. 114 – 117. s Pražákem nesouhlasí KREJČÍ, Dobroslav. Nynější ústava zemská království a zemí na říšské radě zastoupených. IN TOBOLKA: *Česká politika. Díl druhý. Část 1. Ústava mocnářství rakousko-uherského*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera, 1907, s. 764 – 765.

⁴⁷ PRAŽÁK: *Ústava zemská*, s. 115.

⁴⁸ Tamtéž s. 117 – 122.

souhlasu sněmovnou se zatčením, nebyly nikde stanoveny. Vzhledem k tomu se dovozovalo, že k udělení souhlasu postačovala prostá většina hlasů přítomných. Což mohlo vést v praxi k tomu, že členové stran s menšinovým zastoupením v poměru k celku, byli spíše vydání stíhání či zatčení než členové majoritních stran. Chybějící podrobná úprava tedy tímto způsobem popírala funkční důvod imunity, kdy žádný z poslanců neměl být vydán tendenčnímu zatčení. Nemělo by být zcela na úvaze sněmovny, zda k zatčení či stíhání bude nebo nebude souhlas udělen. V žádném případě by nemělo být odmítnuto stíhání poslance, pokud druhou stranu sporu je soukromá osoba. V minulosti nedošlo k zavedení poslanecké imunity kvůli ochraně poslanců před občany, či jejich voliči. Jednalo se o ochranu před mocí veřejnou, státní, v minulosti představovanou panovníkem.⁴⁹ Výklad ustanovení upravujících procesní imunitu byl v souladu s jejím původním účelem, kdy jejím výsledkem neměla být nedotknutelnost poslance, nýbrž pouze umožnění nerušeného výkonu jeho mandátu. Vyloučeno nebylo také disciplinární stíhání poslance či obeslání poslance k podání svědectví či jiných vysvětlení.⁵⁰

Procesní imunita byla koncipována jako časově omezená, trvala po dobu zasedání a končila rozpuštěním sněmu panovníkem. Pokud došlo pouze k odročení, neměla tato skutečnost vliv na běh procesní imunity. Kdyby v mezidobí mohlo dojít k vzetí do vazby určitého člena, nebyla by po opětovném svolání zaručena celistvost sboru. Tato praxe byla vytýkána a to především kvůli tomu, že zároveň zůstala v běhu také promlčecí doba trestných činů.⁵¹

Úprava procesní imunity v tomto předpise je rozsahem širší než v předcházejících předpisech ústavního charakteru v Rakousku. Tato úprava nevyžadovala oznámení předsedovi sněmu, pokud došlo k přistižení poslance při činu. Vzhledem k tomu byla také vyloučena možnost komory žádat o zrušení zatčení nebo o odročení trestního stíhání poslance po dobu zasedání sněmu. Imunita v tomto rozsahu se na poslance zemských sněmu i říšské rady vztahovala až do vydání prosincové ústavy v roce 1867. Po přijetí této ústavy platila nadále tato úprava pouze pro poslance zemských sněmů.

2. 2. 6. Poslanecká imunita v tzv. prosincové ústavě

Dne 20. září 1865 došlo vydáním císařského patentu k rozdělení Rakouského císařství na dvě části, Rakousko – Uhersko (dále jen „R–U“) a tak ke vzniku dualismu v pravém slova smyslu. Tzv. prosincová ústava byla vydána 21. prosince 1867 jako soubor ústavních zákonů a byla reakcí na R-U vyrovnání. Tvořilo ji 7 zákonů, vymezujících zákonodárnou pravomoc říšské rady, katalog základních práv, zřízení říšského soudu, nezávislost soudů, postavení císaře atd. Poprvé se nejednalo o ústavu oktrojovanou, nýbrž o moderní ústavu vypracovanou poslanci říšské rady.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž s. 119.

⁵¹ Tamtéž s. 120.

V souladu s R-U vyrovnáním se vztahovala pouze na země Předlitavské.⁵² Zákonodárnou moc i v tom zahrnuté postavení poslanců, upravoval zákon č. 141/1867 ř. z., o říšském zastupitelstvu. Říšská rada měla opět dvoukomorovou povahu, skládala se z panské sněmovny a poslanecké sněmovny. Složení sněmovny panské vycházelo z únorové ústavy (§§ 2 – 5). Poslanecká sněmovna měla 203 členů, jednalo se o užší říšskou radu, jež se v souladu s R-U vyrovnáním stala říšskou radou jedinou. Poslanci měli být voleni zemskými sněmy a poté delegováni do říšské rady (§§ 6 – 7). Pokud jde o orgány společné pro Předlitavské i Zalitavské země, byly to především ministerstvo zahraničí, vojenství a financí. Samozřejmě nejdůležitějším spojovacím prvkem byla osoba jednotného panovníka. Zákonodárné záležitosti byly řešeny delegacemi, do nichž každá část R-U (předlitavská říšská rada a uherský sněm) vysílala 60 členů.

Také poslancům říšské rady náležela imunitní privilegia. Právní úpravu nalezneme v § 16 zákona o říšském zastupitelstvu, který se vztahoval na poslance říšské rady. Můžeme zde tedy spatřovat dvojkolejnost úpravy, říšskými zákony je zvlášť upravena imunita říšských poslanců, kteří vykonávají celoříšské zákonodárství a zvlášť je upravena imunita poslanců zemských.⁵³ Indemnita byla poslancům poskytnuta absolutně pro hlasování. Vyjádření a projevy byly podrobeny disciplinární pravomoci sněmovny, již byl poslanec členem. Procesní imunita chránila poslance během zasedání sněmovny, kdy nemohlo dojít k jeho zatčení nebo soudnímu stíhání pro trestný čin, s výjimkou situace přistižení při činu. V tomto případě muselo opět dojít k oznámení zatčení předsedovi komory. Komora mohla žádat přerušování zatčení a odložení trestního stíhání na dobu zasedání sněmovny. Toto právo sněmovně náleželo, i pokud k zatčení poslance došlo mimo dobu zasedání sněmovny. Nutno podotknout, že ač je úprava obsažena ve dvou různých předpisech, jejich znění je téměř doslovné, není tedy třeba podávat podrobnější výklad, lze zcela použít to, co bylo zmíněno výše v rámci pojednání o imunitě v únorové ústavě.⁵⁴ Prosincová ústava platila na našem území až do konce první světové války a do vzniku samostatné Československé republiky.

⁵² Předlitavsko byla část R-U, jeho území se nacházelo na západ od řeky Litavy. Mezi tyto země patřily i země Koruny České.

⁵³ Zákon č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů

⁵⁴ PRAŽÁK: *Ústava mocnářství...*, s. 193.

3. Poslanecká imunita v období 1. republiky

3. 1. Poslanecká imunita v ústavě Československé republiky 1918

Československá republika vznikla ke konci první světové války, přesně dne 28. října 1918, kdy došlo k vyhlášení zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu Československého. Tento zákon obsahoval prohlášení Národního výboru, revolučního zákonodárského orgánu, představitele československého národa, že „*samostatný stát československý vstoupil v život.*“ Tím došlo k odpoutání od R-U monarchie.⁵⁵ I když události 28. října byly faktickou okolností, zákon z tohoto dne lze považovat za právě ono výše zmíněné „ohnisko právního řádu“, které všem budoucím předpisům československého právního řádu dodává právní relevanci, jsou tedy díky němu považovány za platné.⁵⁶ Zákonem došlo také k recepci dosavadní zemských a říšských zákonů, o těch bylo stanoveno, že prozatím zůstanou v platnosti,⁵⁷ tím došlo k převzetí rakouského právního řádu, jehož obsah přešel do právního řádu československého. První předpis, který byl po formální i materiální stránce ústavou, byla prozatímní ústava vyhlášena a platná ode dne 13. listopadu 1918.⁵⁸ Jak napovídá název, jednalo o předpis, u něhož nebylo předpokládáno, že by platil delší dobu, než bylo nutné k vypracování a přijetí komplexní ústavy potřebné pro nově vzniklý demokratický stát. V souladu s prozatímní ústavou bylo zákonodárným orgánem NS (vzniklé rozšířením Národního výboru podle tzv. Švehlova klíče), které mělo 256 (novelou byl počet zvýšen na 270) členů.⁵⁹ Tento předpis neobsahoval úpravu poslanecké imunity. K jejímu zakotvení došlo již dne 9. listopadu 1918 zákonem č. 35/1918 Sb. z. a n., o osobní nedotknutelnosti členů Národního shromáždění. V tomto zákoně nalezla úpravu indemnity, procesní imunita a také právo poslance odepřít svědectví ve věcech, které mu byli svěřeny jako členu Národního shromáždění.

Indemnity upravena v § 1 poskytovala poslanci ochranu pro jeho hlasování učiněné v NS nebo jeho komisích. Výroky byly podrobeny disciplinární pravomoci NS. Tuto pravomoc blíže upravoval jednací řád v §§ 46 – 47,⁶⁰ podle kterých, porušil-li poslanec při svém projevu slušnost, mravy nebo se dokonce dopustil trestného činu, mohl být předsedou volán k pořádku. Pokud v neslušném, závadném projevu pokračoval, mohlo mu být odňato slovo. Poslanec, který se dopustil urážky jiného poslance, členu vlády nebo jeho zástupce během jednání NS, mohl být na

⁵⁵ BAXA, Bohumil. Ústavní listina československé republiky a vliv cizích ústav. In: KADLEC, Karel (ed.). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1921, s. 1.

⁵⁶ WEYR: *Soustava...*, s. 52.

⁵⁷ § Čl. 2 a Čl. 3 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu Československého

⁵⁸ Zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě

⁵⁹ § 1 a §4 zákona č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě

⁶⁰ Zákon č. 36/1918 Sb. z. a n., o jednacím řádu Národního shromáždění

žádost uraženého pozván před kárný výbor, který do 48 hodin rozhodl o případné vině poslance. Důsledkem vyslovení viny bylo udělení důtky obviněnému poslanci.

Procesní imunita byla pojata vcelku široce. Souhlasu sněmovny bylo potřeba k trestnímu i disciplinárnímu stíhání poslance, neudělení tohoto souhlasu vylučovalo stíhání navždy. Jednalo se poprvé o úpravu procesní imunity jako časově neomezené. Časově neomezená procesní imunita se stala velkým problémem a platila v našem právním řádu až do roku 2013. V situaci přistižení poslance při činu a jeho následnému zatčení, měl soud nebo bezpečnostní úřad povinnost ihned informovat předsedu NS. NS mělo poté 14ti denní lhůtu k rozhodnutí o dalším trvání vazby. Pokud v léto lhůtě NS souhlas neudělilo, nebo se pouze nesešlo, nebylo možno zatčeného poslance déle držet ve vazbě.⁶¹

Poslední oblast upravena v § 4 tohoto zákoně se vztahovala k právu poslance odepřít svědectví o věcech, o nichž se dozvěděl v rámci výkonu mandátu člena NS.

3. 2. Poslanecká imunita v ústavě Československé republiky 1920

„V krátké době musila býti a byla vykonána práce, jež by za normálních poměrů vyžadovala několikánásobné doby.“⁶² a tak dne 29. února 1920 došlo k vydání zákona č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky (dále jen „Ústava 1920“). V souladu s Ústavou 1920 vznikl dvoukomorový zákonodárny sbor - NS, které bylo složeno z Poslanecké sněmovny (300 členů) a Senátu (150 členů). Volby do obou sněmoven probíhaly dle stejných zásad, na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva dle systému poměrného zastoupení.⁶³ Rozdílnost u jednotlivých komor NS byla pouze v podmínkách aktivního a pasivního volebního práva. Senát se tak od Poslanecké sněmovny lišil pouze vyšším věkem svých členů. Politické složení sněmoven bylo po celou dobu platnosti Ústavy 1920 téměř stejné, čímž byl významně potlačen vliv Senátu. K provedení zásady poměrného zastoupení sloužily závazné kandidátní listiny upravené volebními řády, tato skutečnost ovšem vedla k zesilujícím vlivu politických stran, který mohl mít vliv na výkon volného mandátu poslance, byl tedy v rozporu s tzv. zákazem imperativního mandátu (§ 22 Ústavy 1920).⁶⁴ Zavedení voleb podle zásad poměrného zastoupení bylo novinkou, při volbách do říšské rady a zemských sněmů se vždy volilo dle většinového volebního systému.⁶⁵ K ustanovení prvního NS, voleného v souladu

⁶¹ §§ 2 - 3 zákona č. 35/1918 Sb. z. a n., o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů Národního shromáždění.

⁶² HOETZEL, Jiří. Ústavní listina československé republiky. In KADLEC, Karel (ed). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1920, s. 2.

⁶³ §§ 6 - 13 odst. 1 zákona č. 121/1920, Ústavy 1920

⁶⁴ WEYR, František. *Ústavní listina československé republiky: její znění s poznámkami*. 1. vydání. Brno: Orbis. 1931, s. 20.

⁶⁵ K důsledkům a problémům zavedení poměrného volebního systému: WEYR, František. Akviziční a reprezentativní kandidáti. Glosy k novým volebním řádům a volební taktice našich stran. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1920, roč. 3, s. 104 – 112.

se zásadami Ústavy 1920, došlo 26. května 1920. Samotná Ústava 1920 platila až do krize státu v roce 1938 a za toto období nebyla ani jednou novelizována.

Ústava 1920 v §§ 23 – 26 rozeznávala po vzoru rakouského právního řádu platicím na našem území v předcházejícím období imunitu pro úřední (indemnita) a neúřední činy (procesní imunita).

3. 2. 1. Indemnita v Ústavě 1920

Indemnita upravená v § 23 Ústavy 1920, se vztahovala k hlasování poslance ve sněmovně a sněmovních výborech. Za to nemohl být poslanec postihnut žádným způsobem. Ohledně výroků učiněných na těchto místech při výkonu poslanceckého mandátu podléhali poslanci disciplinární pravomoci sněmovny, jíž byli členy. Aby výroky poslance požívali imunitní ochranu, museli být učiněny v rámci výkonu mandátu a „*souviseti přímo nebo aspoň nepřímo s předmětem, o němž se právě v plenární schůzi nebo ve výboru jedná.*“⁶⁶ Použitím pojmů hlasování a výroky se Ústava 1920 snažila pojmut celou ústavní činnost členů NS vyskytující se při výkonu jejich mandátu. Použití slova výrok, tedy nemůže být interpretováno tak, že se ochrana vztahuje pouze k slovním projevům. Pod ochranu spadají jakékoliv projevy, kterými člen NS vykonává svá ústavou garantovaná práva. Avšak pouze výroky poslance budou chráněny dle § 23, které tento pojem výslovně používá, zatímco ostatní skutky mohou být posouzeny jako jiné činy nebo opomenutí dle § 24 a k jejich stíhání tak bude potřebný souhlas sněmovny.⁶⁷

Disciplinární pravomoc sněmoven ohledně výroků upravovali jednací řády jednotlivých komor v §§ 50 – 52.⁶⁸ Dopustil-li se poslanec porušení jednacího řádu projevy nebo činy, které urážely slušnost, mravy nebo byly považovány za trestuhodné, byl předsedou sněmovny volán k pořádku. Slovo mohlo být poslanci odebráno, pokud byl předsedou vyzván k pořádku třikrát nebo překročil-li dobu určenou pro jeho projev. Proti tomuto kroku se poslanec mohl bránit odvoláním k předsednictví sněmovny, které do konce rozpravy o odvolání rozhodlo. Úplně vyloučeny z jednání, mohly být projevy a návrhy, které směřovaly pouze k maření nebo zdržování jednání. Sněmovna o vyloučení hlasovala prostou většinou.

Dopustil-li se poslanec během jednání sněmovny urážky jiného člena NS, člena/zástupce vlády mohl uražený podat ve lhůtě 8 dnů žádost k předsedovi sněmovny, aby bylo zahájeno kárné řízení. Žádost předseda delegoval imunitnímu výboru. Došlo-li k urážce některé ze sněmoven NS jako celku, návrh na zahájení kárného řízení podával předseda sněmovny přímo imunitnímu výboru. Imunitní výbor vyslechl obviněného, žadatele, svědky, poté vypracoval písemnou zprávu

⁶⁶ WEYR: *Soustava...*, s. 118.

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 1928, Zm I 376/27, Vážný tr. 3161

⁶⁸ Zákon č. 325/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny Národního shromáždění, Zákon č. 326/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Senátu Národního shromáždění

a předal ji předsedovi sněmovny. Tato zpráva byla rozdána na nejbližší schůzi sněmovny, kde byla také projednána. Byl-li obviněný uznán vinným ze spáchání kárného provinění, byl potrestán důtkou spojenou se ztrátou poslaneckých náhrad až na jeden měsíc.

Vážnější důsledky byly stanoveny pro situaci, kdy poslanec urazil prezidenta, předsedu sněmovny při jednání, člena vlády, vládu, předsedu vlády pro výkon jejich funkce nebo pokud se poslanec neřídil pokyny předsedy či mařil jednání. Za tyto činy mohl být vyloučen z jednání až po dobu 6 dalších schůzí. Bránit se mohl podáním odvolání k předsednictvu sněmovny ve lhůtě 8 dnů. Dále jsou poté upraveny čím dál vážnější následky jednotlivých porušení jednacích řádů.

3. 2. 2. Procesní imunita v Ústavě 1920

Ochrana poskytnutá procesní imunitou (§ 24 odst. 1 Ústavy 1920) se vztahovala na trestní i disciplinární stíhání poslance, pro jiné činy a opomenutí, na které se nevztahuje § 23 upravující indemnitu. Tyto činy nebylo možno stíhat bez souhlasu sněmovny, ke které poslanec náležel. Byli-li souhlas sněmovnou odepřen, stíhání poslance bylo navždy vyloučeno. Znění je téměř shodné se zněním upravujícím procesní imunitu v prozatímní ústavě z roku 1918. Procesní imunity, souhlasu sněmovny ke stíhání, jakožto výsady, která náleží NS jako celku, se jednotlivý poslanec nemohl vzdát (výslovně ani mlčky).⁶⁹ O souhlas sněmovny se stíháním poslance muselo být žádáno ode dne vzniku poslancova mandátu. Poslanecký mandát vznikl volbou lidu, který je v souladu s § 1 Ústavy 1920 jediným zdrojem veškeré moci v Československé republice. Za volbu je považováno již samotné odevzdání hlasu voličem.⁷⁰

Rozsah procesní imunity byl v období Ústavy 1920 z velké části určován judikaturou, tou bylo např. dovozeno, že obeslání poslance ke svědectví, s pohružkou peněžitého trestu za nedostavení se, sice trestním stíhání není, ale samotné uložení peněžitého trestu, jako následek za porušení povinnosti dostavit se k podání svědectví již trestním stíháním ve smyslu § 24 je, a je k němu tedy nutno udělení souhlasu sněmovnou.⁷¹ Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích také dovodil, že sněmovna má právo, omezit svůj souhlas k trestnímu stíhání jen na určitou právní kvalifikaci, i když je zřejmé, že § 24 se vztahoval k určitému skutku. Sněmovně nelze upřít právo, odsouhlasit stíhání jen pro určitou právní kvalifikaci a to vzhledem, že tímto omezením by došlo k omezení jejího práva udělit/neudělit souhlas.⁷² Tato rozhodnutí procesní imunitu zjevně rozšiřovala nad rámec stanovený § 24 Ústavy 1920.

Problémy v praxi při udělování souhlasu sněmovnou k trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání nastávaly v případech, kdy došlo k narušení právním řádem předpokládané kontinuity NS,

⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 1927, Zm II 84/27, Vážný tr. 2982

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 228/26, Vážný tr. 2430

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. března 1929, Zm I 19/29, Vážný tr. 3424

⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 1923, Kr I 171/23, Vážný tr. 1187

nebo některé z jednotlivých sněmoven (například rozpuštěním). Judikatorně došlo k vyřešení následujících situací. Pokud poslanec spáchal trestné činy v období, kdy požíval imunitní výsady a později došlo k rozpuštění sněmovny, aniž ta souhlas stihla dát nebo odeprít (vůbec o udělení souhlasu nejednala), mohl být poslanec za tyto činy trestně stíhán, pokud se v nových volbách znovu nestal členem NS. A to z důvodů, že § 24 Ústavy 1920 se vztahuje období, kdy trvá zasedání NS a členství v něm. Oboje rozpuštěním sněmovny skončilo a s tím také paralelně zanikly imunitní výsady poslance.⁷³ Právě naopak tomu bylo v situacích, kdy poslanec spáchal trestný čin v době, kdy ještě nebyl členem NS. Pokud by se jím ani nestal, nebylo by o čem pojednávat. Jeho zvolením mu však vzniklo právo požívat imunitní privilegia. Nebylo tedy rozhodné, že ke spáchání činu došlo před jeho zvolením. Podstatou byla skutečnost, že po poslancově zvolení trestní řízení směřovalo proti členu NS a vzhledem k tomu existovala nutnost žádat sněmovnu o souhlas s řízením.⁷⁴

Velice rozporuplně bylo přijato rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém se jednalo o situaci, kdy byl poslanec vydán k trestnímu stíhání Poslaneckou sněmovnou v období, kdy byl jejím členem, později ale došlo k rozpuštění obou sněmoven. Tentýž poslanec byl v následných volbách opětovně zvolen za člena NS, ovšem do komory druhé, tedy do Senátu. Vystala otázka, zda je potřeba znovu žádat o souhlas sněmovny ke stíhání nebo zda postačí, že souhlas byl dán tou sněmovnou, jíž byl poslanec členem ke dni zahájení trestního stíhání. Nejvyšší soud na tuto otázku odpověděl pomocí argumentů, že pokud byl souhlas k trestnímu stíhání udělen, a trestní stíhání byla zahájeno vznikl nárok státu na stíhání poslance jako každého jiného občana a tento nárok nezanikne, dokud nedojde k procesně správnému a formálnímu ukončení trestního řízení.⁷⁵ S tímto názorem nesouhlasil Bohumil Baxa. Samotné znění § 24 odst. 1 vyžaduje souhlas příslušné komory, tedy komory, jíž je poslanec členem. Každá sněmovna má právo rozhodovat sama o sobě, jelikož každá z nich je samostatným a na sobě vzájemně nezávislým sborem.⁷⁶ Nejvyšší soud tak po několika rozhodnutích, ve kterých imunitu spíše prohluboval a rozšiřoval, v tomto případě upřel komorám jejich zásadní právo na zachování integrity. V moci jednotlivých komor není, aby předpokládali, jaké osoby do nich budou zvoleni, toto rozhodnutí je pouze v rukou voličů. Pokud budeme trvat na názoru Nejvyššího soudu, je možno, že integrita jednotlivých sněmoven zákonodárského sboru nebude dodržena, a to již okamžikem jejich zvolení. Pokud jde o znovuzvolení poslance, k jehož trestnímu stíhání byl souhlas, do téže

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1931, Zm II 216/31, Vážný tr. 4075, shodně Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. května 1931, Zm I 524/30, Vážný tr. 4180

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. června 1926. Zm I 232/26, Vážný tr. 2431

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 263/26, Vážný tr. 2432

⁷⁶ Víc v: BAXA, Bohumil. Něco o poslanecké imunitě. K výkladu § 24 ústavní listiny. *Časopis svobodné školy politických nauk v Praze*, 1929, roč. 2, č. 1, s. 7 – 12.

sněmovny je zřejmé, že není nutno vyžadovat opětovný souhlas. Zde byla zachována kontinuita sněmoven. A tím, že sněmovna již jednou udělila souhlas k trestnímu stíhání, shledala, že se jedná o odůvodněné trestní stíhání a nikoliv o tendenční stíhání.⁷⁷

Výjimku z výše uvedeného tvořila trestní odpovědnost člena NS, jako odpovědného redaktora (§24 odst. 2). Redaktor, který byl zároveň poslancem, tak mohl být stíhán například pro přečin dle § 11 tiskového zákona č. 6/1863 Sb. z. a n., i bez souhlasu sněmovny.⁷⁸ Toto zvláštní ustanovení, které v dnešním dobách není v úpravách poslanecké imunity zmiňováno, mělo zabránit „*zvlášť nebezpečnému zneužívání imunity poslanecké denním tiskem.*“⁷⁹

Situace, kdy došlo k dopadení a zatčení poslance přímo při činu byla upravena § 25 Ústavy. Soud nebo jiný příslušný úřad byl povinen ihned oznámit tuto skutečnost předsedovi příslušné sněmovny. Další postup byl podmíněn souhlasem sněmovny. Pokud nebyl souhlas sněmovnou dán, poslanec nemohl být nadále držen ve vazbě. Došlo-li k dopadení a zatčení poslance při činu mimo období zasedání sněmovny NS, ke které náležel, měl pravomoc udělit souhlas se zatčením výbor zvolený dle § 54 Ústavy 1920 (Stálý výbor). Jak příslušná sněmovna, tak Stálý výbor měli k rozhodnutí 14ti denní lhůtu ode dne zatčení. Pokud nedošlo k vyslovení souhlasu během této doby, musel být poslanec propuštěn. Pokud výbor vyslovil se zatčením poslance souhlas, rozhodovala o tom také sněmovna do 14 dnů ode dne zahájení svého dalšího zasedání. Stálý výbor byl společný orgánem Poslanecké sněmovny i Senátu, skládal se z 16 poslanců a z 8 senátorů. Účelem Stálého výboru bylo, nahradit zákonodárný sbor v době, kdy zrovna nezasedal, v případě kdy došlo k rozpuštění jedné ze sněmoven nebo uplynulo její volební období.⁸⁰ Jednání Stálého výboru bylo upraveno jeho vlastním jednacím řádem.⁸¹ Lze říci, že se jednalo o nástupce zemských výborů, známých z minulosti.

Ohledně § 25 Ústavy 1920 došlo v praxi k chybnému výkladu, kdy se toto ustanovení aplikovalo tak, že pokud poslanecká sněmovna nevyslovila ve 14ti dnech souhlas, došlo nejen k propuštění poslance z vazby, ale také ke skončení vyšetřování. Tento výklad je nejen v rozporu se zněním dotčeného ustanovení, ve kterém je psáno pouze „vazba přestává“ a není zde další zmínka o vyšetřování, ale i se skutečností, že pokud dojde k zatčení poslance přímo při činu, je dána dostatečné podezření, že se poslanec trestného činu dopustil a není tedy nutno následného souhlasu sněmovny k jeho stíhání.⁸²

⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. června 1928, Zm I 768/27, Vážný tr. 3224

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 1929, Zm I 58/29, Vážný tr. 3463

⁷⁹ WEYR: *Slovník...*, s. 3.

⁸⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 340.

⁸¹ Zákon č. 327/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Stálého výboru.

⁸² BOUČEK, Václav. O poslanecké imunitě. *Soudcovské listy*, 1930, roč. 10, s. 128.

S procesní imunitou souvisel také zákon č. 126/1924 Sb. z. a n., o účinku žádostí za souhlas sněmoven ku trestnímu stíhání členů Národního shromáždění na běh promlčecí lhůty. Tento zákon stanovoval, že docházelo ke stavění promlčení trestního stíhání v případech, kdy bylo potřeba k zahájení/pokračování trestního stíhání člena NS souhlasu sněmovny. Ke stavění promlčení došlo ode dne podání žádosti, do dne, kdy soudu nebo příslušnému úřadu došla zpráva o rozhodnutí sněmovny nebo do dne, kdy již souhlasu sněmovny ke stíhání nebylo třeba.⁸³ Vzhledem ke znění tohoto zákona, byl tedy procesní imunita chápána jako časově omezená, kdy docházelo pouze k stavění promlčení trestního stíhání po dobu poslaneckého mandátu.

Pokud porovnáme rozsah procesní imunity stanovený Ústavou 1920 s jinými ústavami platnými v tomtéž období, můžeme pozorovat, že naše úprava poskytovala poslancům privilegia v neúměrně vyšší míře, než tomu bylo v jiných zemích. Především z těchto důvodů: vztahovala se na jakékoliv stíhání, tedy výjimku netvořili ani nejzávažnější trestné činy a odepření souhlasu sněmovnou znamenalo vyloučení možnosti stíhat tyto poslance navždy. Tato úprava neměla obdoby. Důsledky odmítnutí udělení souhlasu měly většinou trvání po dobu zasedání sněmovny (Francie, Belgie, Německo) nebo po dobu trvání poslaneckého mandátu (Rakousko, Polsko, Jugoslávie). Snad nejzávažnější excesem z účelu procesní imunity je, že i v případech, kdy došlo k přistižení poslance při činu, není jeho trestní stíhání nepodmíněné, i zde může dojít k tomu, že věc nakonec nebude vyšetřena.⁸⁴

Zaručeno zůstalo poslancům i senátorům také právo odepřít svědectví ve věcech, které jim byly svěřeny jako členům sněmovny. Toto právo jim náleží i po skončení jejich mandátů. Výjimka se vztahovala na případy, kdy se jednalo o svádění člena sněmovny ke zneužití své mandátu (§ 26). Právo poslanců odepřít svědectví bylo zakotveno také v § 28 jednacích řádů.

Úprava poslanecké imunity v období první republiky se stala vzorem pro další ústavní zákony, i když byla mnoha již soudobými právníky, autory, někdy i samotnými poslanci kritizována. Poslanecká imunita zapříčiňovala vzdálenost mezi poslanci a voliči. Z důvodů, že privilegium neodpovědnosti je spojeno se vznikem parlamentu a parlamentního systému v minulosti a v dnešní době demokracie již nemá smysl, jelikož parlament je zároveň vládou.⁸⁵ Došlo k takovému nárůstu obsahu poslanecké imunity, že československý poslanec byl ve srovnání k ostatními demokratickými právními řády osobou nadanou mimořádnými výsadami,

⁸³Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1931, Zm II 15/31, Vážný tr. 4076, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 1931, Zm 438/30, Vážný tr. 4240

⁸⁴ KREJČÍ, Jaroslav. Poslanecká imunita u nás i v cizině. *Parlament: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1921, roč. 1, s. 432 – 434.

⁸⁵ SÝKORA, Hanuš. Obmezení poslanecké imunity. *Parlament: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1925, roč. 4., s. 255.

kteřá je o to nepochopitelnější, že ústavou došlo k zrušení všech titulů a řádů.⁸⁶ Výklad ustanovení upravující poslaneckou imunitu by v žádném případě neměl být extenzivní nebo analogický, naopak by měl být v souladu s doslovným zněním zákona, zásadou rovnosti občanů a zásadou § 94 Ústavy 1920 „*nikdo nesmí býti odňat svému zákonnému soudu*“. Sněmovnám sice bylo přiznáno právo udělit/odepřít souhlas s trestním stíháním, tím však nebyla sněmovnám udělena pravomoc suplovat samotné trestní stíhání a zjišťovat vinu či nevinu poslance. Vydání poslance soudu pokud trestný čin nespáchal, mělo jediný důsledek, vyslovení jeho nevinu/zproštění obžaloby, ovšem odepření souhlasu mohlo vést k tomu, že na poslanci nadále zůstal stín pochybnosti o jeho nevině.⁸⁷ O rozdílných názorech Weyra a Baxy bylo již pojednáno výše. Tento výklad by se dal uzavřít myšlenkou jednoho z členů prvorepublikového NS „*Každý stav a každá instituce požívá jen tolik vážnosti, kolik mu jí dodává mravní a duševní hodnota příslušníků*.“⁸⁸

⁸⁶ Tamtéž s. 256.

⁸⁷ BOUČEK: *O poslanecké....*, s. 128.

⁸⁸ Tamtéž s. 129.

4. Otázka poslanecké imunity po 2. světové válce

Od roku 1939 až do roku 1945 bylo území Československé republiky okupováno Německou říší. Dne 15. března 1939 se z Československa stal Protektorát Čech a Moravy.⁸⁹ Během tohoto období byla zrušena vláda a rozpuštěno NS.⁹⁰ Jako následovník rozpuštěného NS bylo společností vnímáno nově vzniklé Národní souručenství, jednalo se o jedinou povolenou politickou stranu, která měla plnit funkci parlamentu.⁹¹ Až do konce druhé světové války na našem území neexistoval „pravý“ parlament s demokraticky volenými poslanci.

Po skončení německé okupace a druhé světové války, nedošlo k obnovení státního života Československé republiky tam, kde v roce 1938 skončil.⁹² Během prozatímního státního zřízení v Londýně disponoval prezident Edvard Beneš pravomocí vydávat dekrety a tímto způsobem mohl měnit i ústavu. Pravomoc vykonávat zákonodárnou moc prezidentovi náležela až do 28. října 1945, kdy se poprvé sešlo Prozatímní národní shromáždění (dále jen „PNS“). Poslanci PNS navrženi politickými stranami a společenskými organizacemi, byli zvoleni na zemských sjezdech prostřednictvím národních výborů. Nejednalo se tedy o demokraticky zvolené zastupitelstvo. Na rozdíl od prvorepublikového NS by tento zákonodárný orgán pouze jednokomorový, Senát byl zrušen. Hlavním úkolem PNS bylo potvrzení prezidenta, příprava voleb a výkon parlamentních pravomocí v přiměřeném rozsahu. Volby do parlamentu proběhly 26. května 1946 na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva dle systému poměrného zastoupení. Vítězem v českých zemích byla s velkým předstihem před ostatními politickými stranami Komunistická strana Československa (dále jen „KSC“), naproti tomu na Slovensku zvítězila Demokratická strana. Z těchto voleb vzešlo Ústavodárné národní shromáždění, jehož hlavní úkolem bylo vytvoření nové ústavy.⁹³ Jeho poslání bylo dokonáno vydáním ústavního zákona ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky (dále jen „Ústava 1948“).⁹⁴ Prezident Edvard Beneš odmítl tuto ústavu podepsat, namísto toho raději abdikoval a na jeho místo nastoupil Klement Gotwald.

4. 1. Imunita v Ústavě 1948

Touto ústavou formálně začala vláda KSC v Československu a nástup socialismu. Československý stát byl lidově demokratickou republikou, jednotným státem dvou

⁸⁹ Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 č. 75/1939 Sb. z. a n., o Protektorátu Čechy a Morava

⁹⁰ HLEDÍKOVA: *Dějiny...*, s. 402 – 407.

⁹¹ VYKOUPIIL: *Slovník...*, s. 388.

⁹² NEUBAUER, Zdeněk. Problémy nové československé ústavy. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1948, roč. 29, č. 1 – 2, s. 18.

⁹³ HLEDÍKOVÁ: *Dějiny...*, s. 422 – 423.

⁹⁴ Velmi podrobně k procesu přijetí této ústavy v: KAPLAN, Karel. *Příprava Ústavy ČSR v letech 1946 – 1948. Soubor dokumentů*. 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1993. 348 s.

rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků (Čl. 1 – 2). Svrchovaná moc lidu, který měl být zdrojem veškeré moci ve státě, byla vykonávána prostřednictvím zastupitelských sborů, které byly lidem voleny, kontrolovány a lidu odpovědny (Čl. 4). Jednalo se tedy o odklon od zakotvení zákazu imperativního mandátu, který byl v dřívějších ústavních předpisech opakován. V lidově demokratické republice se poslanci odpovídali lidu/voličům. Nejvyšším zákonodárným orgánem bylo NS, pouze jednokomorové, které čítalo 300 členů (Čl. 5).

Imunita poslanců byla upravena v Čl. 44 až 47 Indemnita, se vztahovala k prostorům sněmovny a sněmovních výborů. Hlasování bylo chráněno absolutně, výroky učiněné na těchto místech v rámci výkonu mandátu podléhali kárné moci NS. Kárná moc NS byla upravena v §§ 34 – 35 zákona č. 195/1949 Sb., o jednacím řádu NS.⁹⁵

Procesní imunitě byl ponechán stejný rozsah, jaký ji přiznávala Ústava 1920. Souhlas NS byl vyžadován jak k trestnímu, tak ke kárnému stíhání poslance pro jiné činy a opomenutí. Odmítnutím udělení souhlasu došlo k vyloučení stíhání navždy. Výjimkou byla opět odpovědnost poslance, který byl zástupcem listu (odpovědným redaktorem v terminologii Ústavy 1920). Také úprava procesní imunity v případech přistižení poslance při činu, se shodovala s prvorepublikovou úpravou. Trvala povinnost soudu, nebo jiného příslušného orgánu ihned informovat předsedu NS o zatčení poslance. NS mělo na udělení souhlasu s další vazbou opět 14ti denní lhůtu, jejíž marné uplynutí vedlo k propuštění poslance na svobodu. Pokud k zatčení došlo mimo zasedání NS, připadala pravomoc rozhodnout o udělení souhlasu s další vazbou poslance Předsednictvu NS. Úprava byla opět shodná s úpravou pravomoci Stálého výboru dle Ústavy 1920. Poslancům zůstalo zachováno právo odepřít svědectví, o věcech které jim byly svěřeny jako členům NS, toto právo bylo časově neomezené, trvalo tedy i po skončení mandátů. To neplatilo, pokud šlo o svádění poslance ke zneužití mandátu. Během období platnosti Ústavy 1848 došlo ke zrušení zákona č. 126/1924 Sb. z. a n., o účinku žádostí za souhlas sněmoven ku trestnímu stíhání členů Národního shromáždění na běh promlčecí lhůty.

4. 2. Imunita v Ústavě 1960 a zákoně o Československé federaci z roku 1968

Cesta od kapitalismu k socialismu byla dokonána zákonem č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky (dále jen „Ústava 1968“), a to protože „*ústava z 11. července 1960 je už ústavou vítězného socialismu. Při přípravě ústavy 9. května byly v Národní frontě reakční živly..... Příprava a projednání nynější socialistické ústavy se vyznačovaly jednomyslností od počátku až do konce.*“⁹⁶ Vedoucí silou společnosti i ve státě byla KSČ. Tato Ústava v svém Čl. 2 stejně jako Ústava 1948 zakotvovala vykonávání státní moci zastupitelskými sbory, které byly pracujícím

⁹⁵ Později nahrazen zákonem č. 61/1954 Sb., o jednacím řádu NS – úprava kárné pravomoci sněmovny v § 18

⁹⁶ ŠUBRT, Jiří. *Naše nová socialistická ústava*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. 1960, s. 52 – 53.

lidem voleny, kontrolovány a byly jim odpovědny. V rámci stanovení odpovědnosti členů zastupitelských sborů však zacházela ještě dál. Poslanci měli ústavně stanovenou povinnost být ve stálém styku se svými voliči, dbát jejich podnětů, skládat jim účty o své činnosti a podávat jim zprávy o činnosti sboru, jehož byli členy. Člen kteréhokoli zastupitelského sboru mohl být z rozhodnutí svých voličů kdykoliv odvolán (Čl. 3 odst. 2 a odst. 3). Již se tedy nejednalo o volný výkon mandátu.

Zákonodárným orgánem bylo opět NS, které mělo postavení nejvyššího orgánu státní moci. K rozšíření členské základy oproti Ústavě 1948 nedošlo, NS mělo stále 300 poslanců, lidem volených, lidu odpovědných a lidem odvolatelných (Čl. 39). Novinkou od roku 1954 bylo zavedení většinového volebního systému.⁹⁷ Pojednávat o volbách v tomto období nemá valného významu, je známo, že v praxi docházelo k porušení všech hlavních principů demokratického volebního práva.

Poslanecká imunita upravená v Čl. 58 zabezpečovala poslancům pouze část ochrany, a to procesní imunitu před trestním či kárným stíháním nebo uvalením vazby, se kterým musel být NS vysloven souhlas. Došlo k vymizení slovíčka „navždy“, tedy že by trestní/kárné řízení bylo po odepření souhlasu do budoucna jednou provždy vyloučeno. Indemnita ani procesní imunita v případech přistížení při činu se svého zakotvení nedočkaly. Disciplinární pravomoc NS vztahující se k porušování pravidel nebo vážnosti jednání byla upravena v jednacím řádu velmi úzce.⁹⁸ Během 12 let tak došlo k vypuštění hned několika ustanovení, upravujících poslaneckou imunitu.

K znovuzakotvení indemnity a procesní imunity vztahující se na situace „in fla granti delicto“ došlo ústavním zákonem č. 143/1968 Sb., o Československé federaci. Tímto došlo také k vytvoření federálních orgánů. Nejvyšším orgánem bylo Federální shromáždění (dále jen „FS“) složené ze Sněmovny lidu (200 poslanců volených v celé Československé socialistické republice) a Sněmovny národů (150 členů, z nichž 75 poslanců bylo voleno Čechy a stejný počet Slováky). Tato sněmovna měla reprezentovat rovné státoprávní postavení obou republik Československé federace (Čl. 29 - 31). Na rozdíl oproti předchozím ústavám byly zákonodárné sbory nerozpustitelné. Imunita členů FS upravena v Čl. 50 – 53 zakotvovala časově neomezenou procesní imunitu před trestním a kárným řízením nebo uvalením vazby v případě odepření souhlasu sněmovny, ke které poslanec náležel. Indemnita pro hlasování byla absolutní. Výroky učiněné při výkonu poslanecké funkce v některé ze sněmoven, jejich orgánech nebo v předsednictvu podléhali disciplinární pravomoci příslušné sněmovny. Úprava v jednacím řádu

⁹⁷ Zákon č. 27/1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady

⁹⁸ § 11 zákona č. 107/1960 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění

FS byla velmi strohá, upraveny byli pouze situace, kdy se poslanec odchyloval od projednávané věci.⁹⁹

Pokud byl poslanec přistižen při činu, měl příslušný orgán povinnost ihned o tom informovat předsednictvo FS, pokud neudělilo souhlas, musel být poslanec propuštěn. Co se týká této úpravy, oproti poslední Ústavě 1948, která tuto ochranu poslancům poskytovala, došlo k vymizení lhůty pro udělení souhlasu se zatčením poslance. A oproti dřívějším ústavním předpisům také k rozdílu v tom, že tato úprava vyžadovala oznámení předsednictvu FS a nikoliv příslušné sněmovně.

Kromě Federálního shromáždění existovaly také jednokomorové zastupitelské sbory obou zemí federace. Jednalo se o Slovenskou Národní radu a Českou Národní radu. Tyto zastupitelské orgány měly vlastní jednací řády¹⁰⁰ a uchovali si zákonodárskou pravomoc, i když v omezené míře až do konce komunistického režimu v našich zemích.¹⁰¹ Poslancům těchto orgánů náležela poslanecká imunita ve stejném rozsahu, jako poslancům FS (Čl. 116 a Čl. 117). Uplatňování, aplikace a význam poslanecké imunity byl v období let 1948 až 1989 vzhledem k nedemokratickému charakteru politického režimu velmi omezený. Po roce 1948 byli ke stíhání vydáváni především političtí odpůrci režimu.¹⁰²

⁹⁹ § 16 zákona č. 56/1969 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky

¹⁰⁰ Zákon č. 1/1969 Sb., o jednacím řádu České národní rady

¹⁰¹ BOBEK, Michal a kol. *Komunistické právo v Československu*. Kapitoly z dějin bezpráví. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 200, s. 319.

¹⁰² SYLLOVÁ: *Ústava...*, s. 307.

5. Poslanecká imunita v Ústavě ČR

Ústava ČR byla vypracována za rychlého běhu okolností po listopadové revoluci 1989, která zapříčinila pád komunistického režimu v našich zemích. Po této revoluci začaly dohady ohledně Československé federace, a když již bylo zřejmé, že dojde k rozdělení českého a slovenského národa byla v krátkém časovém úseku přijata Ústava ČR, která začala platit ve stejný den, kdy formálně započala existence samostatné České republiky.

Ústava ČR je tvořena slavnostní preambulí a 8 hlavami, které se jednotlivě zabývají nejdůležitějšími oblastmi ústavního práva (zákonodárná moc, výkonná moc, prezident republiky atd.). Zákonodárná moc je upravena v Hlavě II. Ústavy ČR. Naše země je demokratickou republikou s dvoukomorovým zákonodárným sborem, Parlamentem, ten se skládá z Poslanecké sněmovny (dále jen „PS“) a Senátu (Čl. 15 odst. 2). PS se skládá z 200 poslanců, volených ve volbách se všemi demokratickými zásadami dle systému poměrného zastoupení na 4 leté období (Čl. 16 odst. 1, Čl. 18 odst. 1). Naproti tomu Senát čítá 81 zastupitelů volených na 6 let, kdy k obměně 1/3 senátorů dochází každé dva roky, volby probíhají dle většinového systému (Čl. 16 odst. 2, Čl. 18 odst. 2) nehrozí tak, že složení obou komor bude téměř shodné, jak tomu bylo za účinnosti Ústavy 1920, kdy volby do obou komor probíhali dle principu poměrného zastoupení. Ohledně postavení poslanců, najdeme v Ústavě ČR zákaz imperativního mandátu (Čl. 26). Poslanecká imunita je definována v Čl. 27. Ústavy ČR. Samotná Ústava ČR byla po celou dobu své účinnosti pouze 8 krát novelizovaná, jedna novela se dotkla právě institutu poslanecké imunity.

5. 1. Indemnita v Čl. 27 Ústavy ČR

Odst. 1. předmětného článku poskytuje poslancům ochranu pro jejich hlasování v PS nebo Senátu, případně v jejich orgánech. Ochrana je absolutní a časově neomezená. Dle odst. 2. jsou projevy poslance, učiněné v PS, Senátu nebo jejich orgánech chráněny před trestním stíháním, podléhají však disciplinární pravomoci komory poslance. Podrobnější úprava disciplinárního postihu za projevy (ty zahrnují nejen verbální výroky ale i gesta, písemná podání, návrhy atd.)¹⁰³ je obsažena v jednacích řádech jednotlivých komor.¹⁰⁴ Působnost potrestat poslance za jeho výroky náleží imunitnímu a mandátovému výboru (dále jen „IMV“) jednotlivých komor, který je obligatorně zřizován v souladu s jednacím řádem. Disciplinární řízení se vždy zahajuje proti poslanci, který se při jednání komory dopustil výroku nebo jednání, za které by mohl být trestně stíhán. Na návrh je možno vést řízení proti poslanci, který svým projevem učiněným na

¹⁰³ Důvodová zpráva k Čl. 27 Ústavy ČR

¹⁰⁴ §§ 13 - 17 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „JŘPS“), §§ 14 - 19 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „JŘS“)

příslušným místech urazil jiného poslance, senátora, soudce Ústavního soudu nebo jinou osobu, která má oprávnění se účastnit schůze sněmovny a jejich orgánů. Trestem může být uložení povinnosti poslanci omluvit se nebo uložení pokuty. Poslanec má právo se proti rozhodnutí IMV odvolat.

V porovnání znění ustanovení upravujících indemnitu v Ústavě ČR a Ústavě 1920 dospějeme k poznatku, že z ustanovení vypadlo sousloví „při výkonu mandátu“. Tato skutečnost ovšem neznamená, že by indemnitou byl chráněn jakýkoliv projev poslance, nýbrž je třeba ustanovení vykládat v tom smyslu, že „*všechny projevy, které poslanec učiní v komoře nebo jejích orgánech, je třeba považovat za výkon mandátu*“.¹⁰⁵ Samotná Ústava ČR poté stanovuje, že „*Komory zřizují jaké své orgány výbory a komise*“.¹⁰⁶ Nejvyšší soud došel v rámci své rozhodovací praxe k názoru, že mezi orgány komor patří také poslanecké kluby, čímž územní rozsah indemnity extenzivně rozšířil. Soud konstatoval, že mezi jednáním v komorách, jejich orgánech a v poslaneckých klubech nevidí velkých rozdílů. A to z důvodu, že také v klubech „*může docházet k výrazným názorovým střetům a konfliktům. Stejně tak i zde může dojít ke zneužití trestního stíhání jako prostředku politického boje*“.¹⁰⁷ V tomto rozhodnutí se jednalo o mediálně známý případ poslance Víta Bárty.¹⁰⁸ Usnesení především konstatováním postavení poslaneckých klubů na roveň orgánů komor nebylo v souladu s komentářovou literaturou publikovanou do té doby.¹⁰⁹ Z této literatury „*Rozhodně nelze ... vyvodit návod pro transformaci „projevu při jednání“ v „jednání kdekoliv“*“.¹¹⁰ Také další hlasy odborné veřejnosti nezůstaly mlčky, např. Jan Wintr se ohledně poslaneckých klubů vyjádřil v tom smyslu, že jsou ve větší míře stranickou poradou než jednáním sboru a neexistuje tedy důvod, aby jejich jednání byla kryta poslaneckou imunitou. Pokud se totiž podíváme na skutkové souvislosti případu, dala by se pod jednání poslaneckých klubů vztáhnout také jejich jednání na jiných místech než je sněmovna, a to např. i v soukromých bytech.¹¹¹ Pokud situaci, kdy jednání poslaneckého klubu spadá pod imunitní ochranu, dovedeme ad absurdum „... *mohl by poslanec na jednání poslaneckého klubu telefonicky organizovat vraždu nebo jiný závažný zločin, a pořád by to byl*

¹⁰⁵ SYLLOVÁ: *Ústava...*, s. 311.

¹⁰⁶ Čl. 31 Ústavy ČR

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2012 11 Tcu 135/2012

¹⁰⁸ Skutkový stav případu v: KUDRNA, Jan. K rozšíření rozsahu poslanecké imunity. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 4, s. 131 – 136. Kritika tohoto článku: KYSELA, Jan. K úvaze o rozšíření rozsahu poslanecké imunity. *Parlamentní privilegia, rovnost před zákonem a role soudů*. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 11, s. 392 – 397.

¹⁰⁹ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl – Ústavní systém*. 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 151. SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 219 - 221. KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 282. Opačný názor zastává: BAHÝĽOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání*. Praha: Linde, 2010, s. 394.

¹¹⁰ KYSELA, Jan. Glosa k výkladu Čl. 27 Ústavy Nejvyšším soudem. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 5, s. 30.

¹¹¹ WINTR, Jan. Soumrak poslanecké imunity? *Právo*, 20. října 2012, s. 6.

*nestíbatelný projev v orgánu sněmovny.*¹¹² Pochybení Nejvyššího soudu ve výkladu indemnity v tomto konkrétním případě nastalo pravděpodobně z jeho poznatku, že jednací řád České národní rady řadil mezi její orgány také poslanecké kluby.¹¹³ Nejvyšší soud v extenzivním výkladu indemnity pokračoval i v několika svých dalších rozhodnutích.¹¹⁴

Přesto vše se objevili také názory o tom, že indemnita chránící projevy poslance by si zasloužila širšího rozsahu, než je stanoveno Ústavou ČR. A to například takového, aby projevy poslanců pokrývala, ať již byli učiněny kdekoli, tedy nejen v rámci Parlamentu a jeho orgánů, pokud byly učiněny v souvislosti s výkonem mandátu.¹¹⁵

Pojmu projevů se věnoval ve své rozhodovací činnosti také Ústavní soud (dále jen „ÚS“), ten judikatorně dovodil, že ochranu nepožívají např. politické názory poslance vyjádřené prostřednictvím internetu. Projevem požívajícím indemnitu učiněným poslancem v komorách a jejich orgánech, jsou pouze ty, které směřují vůči účastníkům parlamentního jednání.¹¹⁶ ÚS tak na rozdíl od Nejvyššího soudu použil pro indemnitu restriktivní výklad.

5. 2. Přestupková imunita v Čl. 27 Ústavy ČR

Jako přestupková imunita bývá označován odst. 3 předmětného článku Ústavy ČR. Toto ustanovení stanovuje, že za přestupky podléhá poslanec pouze disciplinární pravomoci komory, jíž je členem, nestanoví-li zákon jinak. I když znění samotné Ústavy ČR v tomto Čl. a odstavci nedoznalo ode dne její účinnosti do současnosti žádné změny, bývalo aplikováno jinak a to do roku 2002, kdy došlo k přijetí novely zákona č. 200/1990Sb, o přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích“) a JŘPS a JŘS.¹¹⁷ Do této novely neexistovala možnost projednat a uložit trest za přestupek poslance jinak, než v rámci činnosti IMV jednotlivých komor.¹¹⁸ Od roku 2002 je již praxe jiná. Je na poslanci, zda se podrobí vyšetřování přestupku, který měl spáchat před orgány vyšetřujícími a rozhodujícími o přestupcích v běžných případech nebo dá přednost disciplinárnímu řízení v rámci své komory.¹¹⁹ Přestupková imunita se vztahuje pouze na

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ KYSELA, Jan. K úvaze o rozšíření rozsahu poslanecké imunity. *Parlamentní privilegia, rovnost před zákonem a role soudů. Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 11, s. 393.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2013 3 Tcu 76/2013 a 3 Tcu 77/2013, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2013 3 Tcu 85/2013

¹¹⁵ KUDRNA, Jan. Imunitu je třeba spíš rozšířit. *Hospodářské noviny*, 8. března 2013, s. 10.

¹¹⁶ Nález ÚS ze dne 16. června 2015 I. ÚS 3018/14

¹¹⁷ Zákon č. 78/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ § 9 zákona č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění zákona č. 62/2002 Sb., účinnému ke dni 1. dubna 2002: „Jednání, které má znaky přestupku, jehož se dopustila osoba požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva, nelze jako přestupek projednat. Nelze ani vykonat sankci nebo v jejím výkonu pokračovat, jestliže se osoba, jíž byla sankce uložena, stala později osobou požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva.“

¹¹⁹ § 9 odst. 3 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

přestupky, definované v souladu s § 2 odst. 1 zákona o přestupcích, nikoliv na jiné správní delikty, a to z důvodů, že sama Ústava ČR rozlišuje mezi pojmy přestupek a jiný správní delikt.¹²⁰ Není tak možné přestupkovou imunitu rozšiřovat i na jiné správní delikty.¹²¹

5. 3. Procesní imunita v Čl. 27 Ústavy ČR

Procesní imunita byla přijata ve stejně rozsáhlém znění, jak ji známe z prvorepublikové Ústavy 1920. Trestní stíhání poslance bylo možno pouze se souhlasem příslušné komory, a pokud nedošlo k udělení souhlasu, bylo trestní stíhání navždy vyloučeno. Žádost o souhlas k vydání poslance k trestnímu stíhání byla podrobněji upravena v jednacích řádech komor.¹²² Obě tyto úpravy shodně vyjadřovaly požadavek, aby žádost obsahovala zejména vymezení skutku a jeho předpokládanou právní kvalifikaci. Tuto žádost projednal IMV a ten podal příslušné komoře zprávu s návrhem usnesení. O tomto návrhu komora rozhodovala na své další následující schůzi. Pokud nebyla podána žádost o vydání poslance k trestnímu stíhání, nemohlo sice proti němu být vedeno trestní stíhání, avšak tato možnost nebyla vyloučena pro období po skončení jeho mandátu, úprava v § 67 odst. 2 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákoníku vylučovala, že by mezitím došlo k promlčení trestného činu.¹²³

Pokud dojde k dopadení poslance při činu nebo bezprostředně poté, je příslušný orgán povinen o tomto informovat předsedu komory, ten má 24hodin na vyslovení souhlasu s odevzdáním poslance soudu, jinak je příslušný orgán povinen jej propustit. Na další schůzi poté celá komora rozhodne o přípustnosti trestního stíhání s konečnou platností. Podrobnosti o oznámení zadržení poslance při činu, a způsob projednávání v rámci IMV je podrobněji upraven v jednacích řádech jednotlivých komor.¹²⁴ Pravomoc IMV ohledně projednávání těchto případů, tedy dopadení poslance „in fla granti delicto“ se může jevit jako přisvojování si pravomoci soudů, kdy IMV zjišťuje, zda jsou dány podmínky pro trestní stíhání člena Parlamentu.¹²⁵

Souhlas předsedy příslušné komory s odevzdáním poslance soudu má účinky pouze do doby, než v souladu se zněním Ústavy ČR, vysloví souhlas celá komora s konečnou platností. Parlamentní komory by neměly rozhodovat o trestnosti skutku poslance, z jehož spáchání je podezřelý. Úkolem komory není zabývat se trestněprávní kvalifikací, ale posouzením případu z hlediska, zda k postupu orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) nedochází

¹²⁰ § Čl. 65 odst. 1 Ústavy ČR

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. ledna 2006 5 As 4/2005

¹²² § 12 JŘPS, § 14 JŘS

¹²³ Shodnou úpravu obsahuje § 34 odst. 3. písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁴ §45 JŘPS, § 41 JŘS

¹²⁵ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl – Ústavní systém. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 153.

tendenčně, z důvodů omezení osobní svobody poslance za účelem znemožnění jeho účasti na jednání zastupitelských sborů.¹²⁶

Pokud k udělení souhlasu komorou nedojde například z důvodů, že o tom nebylo vůbec hlasováno, nebo sice bylo hlasováno, ale nedošlo k vydání usnesení, které by mohlo být OČVTŘ doručeno, nemůže být trestní stíhání proti poslanci zahájeno. Udělení souhlasu komorou je pozitivním úkonem a jeho udělení nemůže být dovozováno z nečinnosti komory.¹²⁷ Počátek působnosti procesní imunity, byl v souladu s prvorepublikovou judikaturou vykládán jako moment, kdy došlo ke zvolení poslance. V souladu se starší rozhodovací praxí byla také vyřešena situace, pokud došlo k zániku zákonodárného sboru a to tak, že v tomto případě paralelně zanikla také poslanecká imunita.¹²⁸

Judikatorním vývojem naproti tomu prošla situace, pokud došlo k opětovnému znovuzvolení poslance, s jehož trestním stíháním komora již dříve vyslovila souhlas. Aby mohlo být pokračováno v trestním stíhání proti tomuto poslanci, bylo nutno opět žádat komoru o souhlas s trestním stíháním, jelikož „*vznik nového mandátu poslance je vždy novou překážkou bránící trestnímu stíhání pro stejný konkrétní čin.*“¹²⁹ Toto platilo stejně, ať se jednalo opětovné zvolení poslance do téže komory, která souhlas již jednou udělila, nebo do parlamentní komory druhé. Tím byla odstraněna praxe vedená za první republiky, která v těchto případech nezaručovala celistvost jednotlivých komor zákonodárného sboru.

I když již samotný vládní návrh Ústavy ČR z roku 1992 ve sněmovním tisku 152, obsahoval zakotvení procesní imunity, jako časově omezené na dobu trvání mandátu, došlo k přijetí úpravy, která trestní stíhání v případě odepření souhlasu nadobro vylučovala. Ke změně procesní imunity na časově omezenou došlo až novelou Ústavy ČR v roce 2013.¹³⁰ Od této novely je v našem právním řádu procesní imunita upravena v takovém rozsahu, jak je to běžné v demokratických zemích. Účinky odepření souhlasu k vydání poslance k trestnímu stíhání se vztahují pouze na období trvání jeho mandátu.

Poslancům také zůstalo zachováno právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu. Toto právo jim svědčilo i po skončení mandátu.

¹²⁶ Usnesení ÚS ze dne 17. září 2012 I. ÚS 2632/2012

¹²⁷ Takto rozhodoval Nejvyšší soud již v období první republiky (Zm I. 524/30)

¹²⁸ Usnesení ÚS ze dne 24. července 1995 IV. ÚS 68/95

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. července 1996 Tcnu 10/96

¹³⁰ Ústavní zákon č. 98/2013 Sb., kterým se mění Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů

6. Komparace poslanecké imunity v předpisech ústavního charakteru platícím na našem území od 19. století po současnost

Až do poloviny 19. století poslanci českých zemí zastávali své úřady, bez toho aniž by jim svědčily imunitní výsady, jak tomu již v té době bylo např. ve Francii nebo v Anglii. K prvnímu zakotvení poslanecké imunity na našem území došlo až v roce 1848 tzv. dubnovou ústavou, tato pojímala pouze jednu ze složek imunity a to imunitu procesní, včetně případů přistižení poslance při činu (§ 42). V dalších ústavách za období Rakouského císařství, později R-U, byla imunita poslanců upravována čím dál podrobněji.

Co se týče indemnity, byla poprvé zmíněna v návrhu tzv. kroměřížské ústavy z roku 1849. Její úprava byla definována vcelku nejasně, a to tím způsobem, že se vztahovala na „činění“ poslance (§ 81). Tzv. březnová ústava již indemnitu chápala jako ochranu „řečí“, které nesměly být postihnuty mimo sněm (§ 62). Absolutní ochranu hlasování poskytoval poprvé zákon č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů, vztahující se na všechny zákonodárné činitele a později pouze pro poslance zemských sněmů. Vyjádření až do konce R-U podrobena pouze disciplinární pravomoci komory, již byl poslanec členem. Podrobnosti byly upraveny jednacímí řády. Úprava indemnity říšských poslanců byla později přesunuta do tzv. prosincové ústavy a poskytovala stejnou ochranu jako výše zmíněný zákon. (Viz k tomu výše v kapitole 2.)

Pokud porovnáme obsah procesní imunity v jednotlivých rakouských předpisech, jednalo se vždy o výsadu svědčící poslancům pouze po časově omezené období a to až na návrh tzv. kroměřížské ústavy, který imunitu zaručoval již ode dne svolání zasedání, pouze po dobu zasedání. Trestní/soudní stíhání bylo možné pouze se souhlasem komory. Výjimkou ve všech ústavách, tvořila situace přistižení poslance při činu. V tomto případě, bylo nutno oznámit tuto skutečnost předsedovi sněmovny. Sněmovna měla sice právo žádat o propuštění poslance z vazby nebo o odročení stíhání poslance ovšem pouze po dobu jejího zasedání. Toto právo sněmovně náleželo i v situacích, kdy k zatčení poslance došlo mimo dobu zasedání. Úprava však nikdy nevyklučovala, aby nesouhlasem sněmovny došlo k následné nemožnosti poslance stíhat navždy, jak tomu bylo od roku 1918. (Viz k tomu výše v kapitole 2.)

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 došlo navzdory k tomu, že náš stát již nadále nebyl monarchií, a to absolutní ani konstituční, k rozšíření institutu poslanecké imunity. Úpravu imunity obsahoval zákon č. 35/1918 Sb. z. a n., o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů NS, přijatý dříve než samotná prozatímní ústava. Stručný zákon o čtyřech ustanoveních svým obsahem zcela dostatečně pokrýval poslaneckou imunitu. Hlasování požívalo absolutní ochrany, vyjádření bylo možno stíhat pouze v rámci disciplinární pravomoci komory upřesněné

v jednacích řádech. Novinkou a právě tím výše zmíněným rozšířením institutu poslanecké imunity byla změna procesní imunity na časově neomezenou. Pokud tedy sněmovna odepřela udělit souhlas s trestním stíháním poslance, byla tato možnost pro OČTŘ jednou provždy vyloučena. Takového ochrany nepoživali poslanci nikdy v minulosti, i když jejich postavení bývalo vzhledem k státní formě daleko nejistější, než tomu bylo v dobách demokratické republiky. Výsada v tomto rozsahu poslancům navíc svědčila až nezdravě dlouho, téměř celé století, až do roku 2013. Pokud došlo k přistižení poslance při činu, ve shodě se zněním starších ústav trvala informační povinnost příslušných orgánů vůči předsedovi NS. NS mělo poté 14ti denní lhůtu pro rozhodnutí o vazbě poslance, pokud v této lhůtě nerozhodlo, nebo se dokonce pouze nesešlo, musel být poslanec propuštěn na svobodu. Došlo také k zakotvení práva poslance odepřít svědectví ve věcech, o nichž se dozvěděl jako člen NS. Ústava 1920 obsahovala téměř doslovnou úpravu. Rozdílem bylo, že v případech kdy došlo k zatčení poslance při činu, byl pravomocí rozhodnout o dalším trvání vazby nadán mimo NS také Stálý výbor zřízený v souladu s Ústavou 1920. Tím došlo ke zjednodušení situace, pokud došlo k zadržení poslance v období mimo zasedání sněmovny nebo NS. Také Stálý výbor měl pro rozhodnutí 14ti denní lhůtu, a jeho rozhodnutí nebylo konečné. Sněmovna rozhodovala o trvání vazby opětovně, poté co se znovu sešla. Výjimkou bylo zakotvení trestní odpovědnosti, která se vztahovala na člena NS jakožto odpovědného redaktora. (Viz k tomu výše kapitola 3.)

I v období, kdy byla v naší zemi u moci KSČ se poslanecká imunita dočkala ústavního zakotvení ve všech ústavních prepisech. Ústava 1948 ponechala poslaneckou imunitu ve stejném rozsahu jako prvorepubliková Ústava 1920. Došlo pouze k obměně několika názvu, odpovědný redaktor byl toto ústavou nazýván zástupcem listu a pravomoc rozhodnout o vazbě poslance v případech přistižení při činu v době, kdy nezasedalo NS, připadala namísto Stálému výboru, předsednictvu NS. Ústava 1960 pozapomněla na úpravu indemnity, či situací přistižení při činu. To bylo napraveno Ústavou z roku 1968, ta se opět vracela k úpravě v rozsahu Ústavy 1948. (Viz k tomu výše kapitola 4.)

Ústava ČR upravuje poslaneckou imunitu v Čl. 27. Indemnita je absolutně poskytnuta hlasování, pro projevy poslance je stanovena jeho disciplinární odpovědnost vůči sněmovně, které je členem. Zvláštního ustanovení se dočkala tzv. přestupková imunita, která poskytovala poslancům záruku, že jejich přestupek bude projednán pouze v rámci IMV jejich komory. V roce 2002 došlo ke změně navazujícího předpisu k tomuto ustanovení, tedy přestupkového zákona a to tím způsobem, že od této doby je poslancům ponechána volba, zda jejich přestupek bude projednán v rámci komory nebo se podrobí vyšetřování a rozhodnutí před příslušnými orgány oprávněnými projednávat přestupek v běžných případech, tedy jako jakéhokoliv jiného občana.

Procesní imunita pro trestní stíhání ve znění ustanovení, tak jak byla Ústava ČR přijata, byla pojata jako časově neomezená. Tedy odepření souhlasu sněmovnou, již byl poslanec členem, s trestním stíháním vylučovalo trestní stíhání navždy. Takto tedy byla přejata úprava časově neomezené imunity poprvé zavedené v prozatímní ústavě z roku 1918. Změna nastala až po dvacetileté účinnosti Ústavy ČR. Kdy bylo znění změněno v souladu s původním účelem procesní imunity, jakožto záruky celistvosti zákonodárského sboru, na časově omezenou. Odepření souhlasu sněmovny s trestním stíháním má tedy od roku 2013 platnost pouze po dobu trvání mandátu poslance, poté je možno poslance pro daný trestný čin zákonně stíhat. Dojde-li k přistižení poslance při činu nebo bezprostředně poté, je OČTŘ povinen ihned oznámit zadržení poslance předsedovi příslušné komory, který musí do 24 hodin udělit souhlas s odevzdáním poslance soudu, jinak dojde k propuštění poslance na svobodu. Následně o možnosti poslance trestně stíhat rozhoduje celá sněmovna s konečnou platností. (Viz k tomu výše kapitola 5.)

Pokud tedy porovnáme znění jednotlivých ustanovení ústavních předpisů, dojdeme k následujícímu. V období, kdy bylo poslanecké imunity nejvíce potřeba, teda za Rakouska a R-U byla otázka poslanecké imunity pojata úžeji, než tomu bylo následně ve státním zřízení republiky. Absolutní ochrana hlasování je naprostým standardem, který byl, je a bude uplatňován. Disciplinární pravomoc komor vázající se k výrokům poslance je taky zcela běžným institutem, měla by se ovšem vztahovat pouze na výroky učiněné poslance v rámci výkonu mandátu a na příslušných místech. Procesní imunita jako časově neomezená neměla obdoby ve srovnání s jinými evropskými státy ani za období první republiky natož na sklonku 20. století a počátku nového milénia.¹³¹

Rozsah poslanecké imunity není ovšem určován pouze zněním předmětným ustanovení, nýbrž nemalý podíl na jeho aplikaci má judikatura, především Nejvyššího soudu, vztahující se k tomuto tématu. Nyní se zaměříme na porovnání obsahu poslanecké imunity, jak byla determinována prvorepublikovými rozhodnutími vzhledem k novodobé judikatuře.

Rozhodnutím Nejvyššího soudu byly naroveň výrokům učiněným při výkonu mandátu během zasedání sněmovny nebo jejích výborů, či orgánů jak stanovuje Ústava ČR také výroky učiněné mimo tato místa a to např. v poslaneckých klubech.¹³² Tím došlo k podstatnému rozšíření

¹³¹ Viz k tomu podrobněji: KREJČÍ: *Poslanecká imunita...*, s. 432 – 434.; WEYR: *Slovník...*, s. 1.; BAXA: *Parlament...*, s. 227 – 228.; SÝKORA: *Obmezení...*, s. 255.

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2012 11 Tcu 135/2012

územního rozsahu této složky imunity, jež byl v rozporu s dosavadním chápáním působnosti indemitní ochrany.¹³³

Ohledně procesní imunity bylo Nejvyšším soudem shodně v obou obdobích definován počátek působnosti procesní imunity, ta nezačínala až samotným započítáním zasedáním sněmovny, nýbrž již volbou osoby za poslance.¹³⁴ Shodně byla také vykládána povaha udělení souhlasu sněmovnou k trestnímu stíhání, jako pozitivního úkonu. Jeho neudělení z jakéhokoliv důvodů, vede k nemožnosti poslance stíhat.¹³⁵ Naproti tomu, ať již k udělení/neudělení souhlasu došlo a následně byla rozpuštěna sněmovna, bylo udělení souhlasu sněmovnou zcela bezpředmětným. Spolu se zánikem sněmovny, zaniklo členství v ní a s tím také všechny privilegia na něj navazující.¹³⁶

Situace, které byli novodobě rozhodnuty jinak než za první republiky spíše napravovaly předchozí chyby v tom smyslu, aby došlo k dodržení původního účelu poslanecké imunity. Konkrétně jde o případy, kdy se jednalo o znovu zvolení poslance v navazujícím volebním období, poté co v rámci toho předchozího byl sněmovnou, které byl členem vydán k trestnímu stíhání. Za první republiky vyřešil Nejvyšší soud nastíněnou situaci pomocí argumentu, že vznikne-li státu právní nárok na trestní stíhání, je nutno toto ukončit rozhodnutím.¹³⁷ Poslanec tak sice byl členem sboru, avšak od počátku nepožíval procesní imunitu pro skutek, pro který byl ve svém předchozím volebním období komorou ke stíhání vydán a to i v případech, pokud byl původně členem PS a později Senátu nebo naopak.¹³⁸ Naproti tomu nyní, je situace vykládána v souladu s účelem procesní imunity, kterým je především zaručení integrity zákonodárského sboru, o které má právo rozhodovat jen tento sbor sám. Není tedy možno, aby předcházející sbor, jiného složení rozhodl, a tím, že svého určitého člena vydal k trestnímu stíhání, ovlivnil složení nově zvoleného sboru. Nejen, že tato dřívější praxe byla v rozporu s původním účelem procesní imunity, ale také v rozporu se zásadou suverenity lidu, jelikož neexistovala záruka, že člen, jenž byl voliči zvolen, bude nakonec mít možnost se účastnit zasedání zákonodárského sboru.

¹³³ PAVLÍČEK, HŘEBEJK: *Ústava a ústavní řád...*, s. 151. SLÁDEČEK, MIKULE, SYLLOVÁ: *Ústava České...*, s. 219 – 221. KLÍMA: *Komentář...*, s. 282.

¹³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 228/26, Vážný tr. 2430, shodně: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. července 1996 Tcnu 10/96

¹³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Zm I. 524/30

¹³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1931, Zm II 216/31, Vážný tr. 4075, shodně: Usnesení ÚS ze dne 24. července 1995 IV. ÚS 68/95

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 263/26, Vážný tr. 2432

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. července 1996 Tcnu 10/1996

Závěr

Poslanecká imunita je jedním z principů demokratického právního řádu fungující v souladu s teorií dělby moci. Zaručuje členům zákonodárných sborů volnost při výkonu jejich mandátu, svobodu slova a záruku nemožnosti zbavit poslance jeho ústavně garantovaných práv účastnit se na výkonu zákonodárné moci, čímž má být naplněn účel procesní imunity, jakožto garance integrity zákonodárného sboru jako celku.

Práce se zabývá již obdobím platnosti OZZ, které tvořilo základní zákoník veřejného práva na našem území po více než dvě století. Tomuto předpisu je pozornost věnována z důvodů, že z rozboru několika předmětných článků vyplývá skutečnost, že v tomto období na našem území nebyla členům zastupitelských sborů, tedy zemských sněmů poskytnuta imunitní privilegia. Za Rakouska, R-U- si institut poslanecké imunity našel místo v každém předpisu ústavního charakteru, zpracovaného v tomto období, ať již vešel v život či nikoliv. Poslanecké imunita v tomto období zažila progresivní rozvoj pozornosti jí věnované v jednotlivých ústavách. Zatímco v tzv. dubnové ústavě jí bylo věnováno pouze jedno ustanovení upravující strohou úpravu procesní imunity, postupně došlo k čím dál podrobnější úpravě institutu až k znění zákona č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů, který poskytl zcela komplexní úpravu absolutní ochrany hlasování, disciplinární pravomoci komor nad výroky poslanců, procesní imunitu v rozsahu souladném s jejím smyslem tedy časově omezenou pro období zasedání a úpravu situací, kdy došlo k přistižení poslance při činu.

Prvorepubliková úprava, která byla později přejímána následujícími ústavami platnými na našem území, měla téměř stejného znění jak v prozatímní ústavě, tak také ve finální ústavní úpravě pro Československou republiku, Ústavě 1920. V rámci indemnity nedošlo k podstatné změně oproti posledním předpisům platným v Rakousku. Rozšíření se ovšem dočkala procesní imunita, nově byla pojata jako časově neomezená, tedy nedošlo-li k udělení souhlasu příslušné sněmovny, bylo trestní stíhání poslance navždy vyloučeno. Tím jí byl stanoven takový rozsah, a poslancům zaručena taková ochrana, kterou nepožívali ani v období státního zřízení monarchie. Tuto ochranu nepožíval poslanec, jako odpovědný redaktor. Případy, kdy došlo k přichycení poslance při činu, bylo nutno ihned příslušným orgánem oznámit předsedovi příslušné sněmovny. O udělení souhlasu s další vazbou rozhodovala sněmovna, v případech kdy nezasedala, Stálý výbor zřízený Ústavou 1920, ve čtrnáctidenní lhůtě. Rozhodnutí Stálého výboru však nebylo konečné, poslední slovo měla sněmovna poté, co se opětovně sešla. Zakotveno bylo také právo poslance odepřít svědectví.

Úprava institutu v období socialismu v našich zemích v Ústavě 1948, první platné v tomto období byla téměř doslovně, až na změnu některých pojmosloví, či udělení pravomoci

udělit souhlas s trváním poslancovi vazby jinému orgánu převzata z prvorepublikové úpravy. V Ústavě 1960 došlo k vypuštění hned několika aspektů poslanecké imunity, našla zde úpravu pouze procesní imunita. Tato situace byla napravená Ústavou 1968, která se téměř doslovně vracela k Úpravě 1948.

V současnosti je rozsah poslanecké imunity definován Článkem 27 Ústavy ČR. Tento článek je pro poslance zárukou absolutní ochrany jejich hlasování, ochrany jejich projevů na stanovených místech spadajících pouze pod disciplinární pravomoc příslušné komory. Také poskytuje možnost řešit přestupek, z jehož spáchání je poslanec podezřelý, buď to v klasickém přestupkovém řízení nebo v rámci IMV dle jednacích řádů jednotlivých komor. Časově neomezená procesní imunita, kdy stíhání poslanců bylo v případech odepření souhlasu komorou navždy vyloučeno, byla novelou z r. 2013 změněna, v současnosti poskytuje ochranu poslancům v případech odepření souhlasu komorou pouze po dobu výkonu jejich mandátu. I když tedy došlo k časovému omezení, procesní imunita je neustále rozsahem širší než tomu bylo za Rakouska, kdy se vztahovala pouze na období zasedání sněmoven. Případy přistižení poslance při činu je nutno oznámit předsedovi sněmovny, ten uděluje souhlas s odevzdáním poslance soudu. Toto rozhodnutí musí učinit do 24 hodin od oznámení. S konečnou platností ohledně trvání vazby následně rozhoduje celá sněmovna.

Téma poslanecké imunity vždy vyvolávalo rozporuplné diskuze ze strany odborné i neodborné veřejnosti. Jedná se stále o velice aktuální otázku, protože i když došlo k omezení časového rozsahu procesní imunity v případech, odepřela-li sněmovna udělit souhlas s trestním stíháním, stále je v naší zemi poslancům poskytováno privilegium v dosti širokém rozsahu čímž narušuje zásadu rovnosti všech stanovenou v Čl. 1 LZPS. Proces přijetí změny trvání procesní imunity trval téměř 20 let. Je tedy zřejmě otázkou daleké budoucnosti, kdy se něco podobného opět povede. Nezbývá než doufat, že námi voleni zastupitelé budou nadáni lepšími morálními vlastnostmi a již nebudeme svědky korupce, obchodování s mandáty, politických „bitek“ a slovních přestřelek.

Seznam použitých zdrojů:

Monografie

- 1) BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010. 1536 s.
- 2) BAXA, Bohumil. *Parlament a parlamentarism*. 1. vydání. Praha: Jan Košatka, 1924. 345 s.
- 3) BOBEK, Michal a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 983 s.
- 4) HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2007. 570 s.
- 5) HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 1. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 364 s.
- 6) JELLINEK, Georg. *Všeobecná státověda*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera na Král. Vinohradech, 1906. 866 s.
- 7) JIREČEK, Hermenegild. *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. 1. vydání. Praha: F. Tempský, 1888. 596 s.
- 8) JIREČEK, Hermenegild. *Obnovené zřízení zemské markrabství Moravského 1628*. 1. vydání. Brno: H. Jireček, 1890. 483 s.
- 9) KAPLAN, Karel. *Příprava Ústavy ČSR v letech 1946 – 1948. Soubor dokumentů*. 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1993. 348 s.
- 10) KLÍMA, Karel a kol. *Komentář ke Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1448 s.
- 11) KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. 1. díl*. 2. vydání. Praha: Linde, 2004. 795 s.
- 12) KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavy států Evropské unie. 2. díl*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005. 335 s.
- 13) MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav (ed). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618 – 1918*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006. 1001 s.
- 14) PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl – Ústavní systém*. 2. vydání. Praha: Linde, 1998. 772 s.
- 15) PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část první, Ústava obecní*. 1. vydání. Praha: Jednota právnická, 1895. 666 s.
- 16) PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část druhá, Ústava zemská*. 2. vydání. Praha: Jednota právnická, 1901. 255 s.

- 17) PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část třetí, Ústava říšská*. 2. vydání. Praha: Jednota právnická, 1902. 478 s.
- 18) PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní. Část 4. Ústava mocnářství celkového*. 1. vydání. Praha: Jednota právnická, 1899. 255 s.
- 19) SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 960 s.
- 20) SLÁDEČEK, Vladimír o kol. *Ústava České republiky: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 1301 s.
- 21) ŠUBRT, Jiří. *Naše nová socialistická ústava*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1960. 61 s.
- 22) TOBOLKA, Zdeněk a kol. *Česká politika. Díl první. Politika vědou a uměním*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera na Král. Vinohradech, 1906. 893 s.
- 23) TOBOLKA, Zdeněk a kol. *Česká politika. Díl druhý, Část první. Ústava mocnářství rakousko-uherského*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jana Laichtera, 1907. 930 s.
- 24) URBAN, Otto. *Česká společnost 1848 – 1918*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982. 692 s.
- 25) VEBER, Václav a kol. *Dějiny Rakouska*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2002. 734 s.
- 26) VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. 2. vydání. Brno: Julius Zirkus, 2000. 595 s.
- 27) WEYR, František. *Slovník československého práva veřejného*. Sv. 2., I – O. 1. vydání. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1932. VII, 1202 s.
- 28) WEYR, František. *Soustava československého práva státního*. 1. vydání. Brno: Barvič & Novotný, 1921. 374 s.
- 29) WEYR, František. *Ústavní listina československé republiky: její znění s poznámkami*. 1. vydání. Brno: Orbis, 1931. 180 s.

Sborníky

- 1) ADAMOVIČ, Karolína. *Idea státní moci a suverenity lidu v návrhu kroměřížské ústavy*. In: HARNA, Josef (ed). *Kroměřížský sněm 1848 – 1849 a tradice parlamentarismu ve střední Evropě*. Kroměříž: RNDr. Rudolf Kalovský - KATOS, 1998. 490 s.
- 2) BAXA, Bohumil. *Ústavní listina československé republiky a vliv cizích ústav*. In: KADLEC, Karel (ed.). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1921, s. 1 - 40.
- 3) ČÁDA, František. „ÚSTAVA“. *Úvaha historickoprávní*. In: ENGLIŠ, Karel (ed). *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Františka Weyra*. Praha: Orbis, 1939, s. 41 – 49.

- 4) DEMEL, Jaroslav. O významu pragmatické sankce pro české státní právo. In KADLEC, Karel (ed). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1914 – 1915, s. 208 – 313.
- 5) FILIP, Jan. Poslanecký mandát v podmínkách buržoázní a socialistické společnosti. In HAJN, Petr (ed). *Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně VIII*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1978, s. 13 - 30.
- 6) HOETZEL, Jiří. Ústavní listina československé republiky. In KADLEC, Karel (ed). *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík & Kohout, 1920, s. 1 – 25.

Časopisy

- 1) BAXA, Bohumil. Změny v českém státním právu od 19. století. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1919, roč. 2, s. 133 – 150.
- 2) BAXA, Bohumil. Něco o poslanecké imunitě. K výkladu § 24 ústavní listiny. *Časopis svobodné školy politických nauk v Praze*, 1929, roč. 2, č. 1, s. 7 – 12.
- 3) BOUČEK, Václav. O poslanecké imunitě. *Soudcovské listy*, 1930, roč. 10, s. 126 - 129.
- 4) KREJČÍ, Jaroslav. Poslanecká imunita u nás i v cizině. *Parlament: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1921, roč. 1, s. 432 - 434.
- 5) KUDRNA, Jan. Imunitu je třeba spíš rozšířit. *Hospodářské noviny*, 8. března 2013, s. 10.
- 6) KUDRNA, Jan. K rozšíření rozsahu poslanecké imunity. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 4, s. 131 – 136.
- 7) KYSELA, Jan. K úvaze o rozšíření rozsahu poslanecké imunity. Parlamentní privilegia, rovnost před zákonem a role soudů. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 11, s. 392 – 397.
- 8) KYSELA, Jan. Glosa k výkladu Čl. 27 Ústavy Nejvyšším soudem. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 5, s. 27 – 31.
- 9) NEUBAUER: Problémy nové československé ústavy. *Časopis pro právní státní vědu*, 1948, roč. 29, č. 1 – 2, s. 16 – 30.
- 10) SÝKORA, Hanuš. Obmezení poslanecké imunity. *Parlament: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1925, roč. 4, s. 255 - 256.
- 11) WEYR, František. Pojem ústavy oktrojované. *Parlamentu: revue věnovaná otázkám politickým a státním*, 1921, roč. 1, s. 77.
- 12) WEYR, František. Akviziční a reprezentivní kandidáti. Glosy k novým volebním řádům a volební taktice našich stran. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1920, roč. 3, s. 104 – 112.
- 13) WINTR, Jan. Soumrak poslanecké imunity? *Právo*, 20. října 2012, s. 6.

Právní předpisy

- 1) Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 200/1993 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- 4) Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů
- 5) Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění zákona č. 39/2001 Sb. účinném ke dne 25. ledna 2001
- 6) Zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění zákona č. 107/1999 Sb. účinném ke dni 1. července 1999
- 8) Zákon č. 149/1848 ř. z. (tzv. dubnová ústava)
- 9) Zákon č. 150/1849 ř. z. (tzv. březnová ústava)
- 10) Císařský patent ze dne 30. prosince 1849, jímžto se dává a prohlašuje ústava zemská pro markrabství Moravské a s náležejícím k ní řádem volebním sněmu zemského
- 11) Císařský patent ze dne 30. prosince 1849, jímžto se dává a prohlašuje ústava zemská pro království České a s náležejícím k ní řádem volebním sněmu zemského
- 12) Příloha č. I. k patentu č. 20/1861 ř. z., základní zákon o zastupitelstvu říšském (tzv. únorová ústava)
- 13) Zákon č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů
- 14) Zákon ze dne 2. 3. 1864, jednací řád pro český zemský sněm
- 15) Zákon č. 141/1867 ř. z., základní zákon o zastupitelstvu říšském (tzv. prosincová ústava)
- 16) Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého
- 17) Zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě
- 18) Zákon č. 35/1918 Sb. z. a n., o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů Národního shromáždění
- 19) Zákon č. 36/1918 Sb. z. a n., o jednacím řádu Národního shromáždění
- 20) Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
- 21) Zákon č. 325/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny
- 22) Zákon č. 326/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Senátu
- 23) Zákon č. 327/1920 Sb. z. a n., o jednacím řádu Stálého výboru
- 24) Zákon č. 126/1924 Sb. z. a n., o účinku žádostí za souhlas sněmoven ku trestnímu stíhání členů Národního shromáždění na běh promlčecí lhůty
- 25) Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb. z. a n., o Protektorátu Čechy a Morava

- 26) Zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky
- 27) Zákon č. 195/1949 Sb., o jednacím řádu Národního shromáždění
- 28) Zákonem č. 61/1954 Sb., o jednacím řádu Národního shromáždění
- 29) Zákon č. 27/1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady
- 30) Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
- 31) Zákon č. 107/1960 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění
- 32) Zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci
- 33) Zákon č. 56/1969 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky
- 34) Zákon č. 1/1969 Sb., o jednacím řádu České národní rady
- 35) Zákon č. 35/1989 Sb., o jednacím řádu České národní rady
- 36) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona č. 62/2002 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2012
- 37) Zákon č. 140/1961 Sb., trestního zákoník
- 38) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 39) Ústavní zákon č. 98/2013 Sb., kterým se mění Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 1928, Zm I 376/27, Vážný tr. 3161
- 2) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 1927, Zm II 84/27, Vážný tr. 2982
- 3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 228/26, Vážný tr. 2430
- 4) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. března 1929, Zm I 19/29, Vážný tr. 3424
- 5) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 1923, Kr I 171/23, Vážný tr. 1187
- 6) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1931, Zm II 216/31, Vážný tr. 4075
- 7) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. května 1931, Zm I 524/30, Vážný tr. 4180
- 8) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. června 1926. Zm I 232/26, Vážný tr. 2431
- 9) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. června 1926, Zm I 263/26, Vážný tr. 2432
- 10) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. června 1928, Zm I 768/27, Vážný tr. 3224
- 11) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 1929, Zm I 58/29, Vážný tr. 3463
- 12) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1931, Zm II 15/31, Vážný tr. 4076
- 13) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 1931, Zm 438/30, Vážný tr. 4240
- 14) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2012 11 Tcu 135/2012
- 15) Nález ÚS ze dne 16. června 2015 I. ÚS 3018/14
- 16) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2013 3 Tcu 76/2013

- 17) Usnesení Nejvyššího soud ze dne 16. července 3 Tcu 77/2013
- 18) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2013 3 Tcu 85/2013
- 19) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. ledna 2006 5 As 4/2005
- 20) Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. září 2012 I. ÚS 2632/2012
- 21) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. července 1996 Tcnu 10/96
- 22) Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. července 1995 IV. ÚS 68/95

Shrnutí

Předmětem diplomové práce je zmapování vývoje institutu poslanecké imunity v českých zemích v 19. a 20. století. Práce se věnuje vymezení institutu poslanecké imunity a to jeho definici, historickým důvodům jeho vzniku i smyslu a účelu tohoto institutu.

Práce podává chronologicky řazený výklad předpisů ústavního charakteru a k nim navazujících předpisů se zaměřením na ustanovení upravující poslaneckou imunitu ve sledovaném období. Z počátku práce pojednává o Obnoveném zřízení zemském platném na našem území až do poloviny 19. století, následně věnuje pozornost poslanecké imunitě v rámci všech jednotlivých ústavních předpisů a zákonů vztahujících se k dané problematice v rámci Rakouska. Nechybí prvorepubliková úprava poslanecké imunity doplněna judikaturou, ústavy platné za období socialismu ani v současnosti platná Ústav ČR v souvislostech s rozhodnutími Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. V závěru práce dochází k porovnání jednotlivých právních úprav.

Práce je zpracována především na základě právních předpisů vydávaných v jednotlivých obdobích, a dále podložena kvalitní literaturou významných dobových autorů zabývajících se danou problematikou.

Práce podává komplexní obraz postupného vývoje institutu poslanecké imunity na našem území od počátku 19. století po současnost. Přínosem práce by mělo být seznámení se s danou problematikou a podání přehledného popisu vývoje institutu poslanecké imunity ve sledovaném období.

Klíčová slova:

Poslanecká imunita, indemnitata, procesní imunita, poslanec, zákonodárny sbor, zemský sněm, říšský sněm, Poslanecká sněmovna, Senát

Abstract

The diploma thesis is aimed to map the development of the institute of a parliamentary immunity in the Czech land in 19th and 20th century. The thesis deals with a specification of the institute of the parliamentary immunity, namely its definition, both historical reasons of its establishment and a sense and purpose of this institute.

The work gives a chronological order of interpretation of regulations of a constitutional character and related regulations focused on an adjusting of a provision of a parliamentary immunity during a monitored period. At the beginning the thesis deals with “Obnovené zřízení zemské” (Renewed system of a provincial land) which had been in effect until the mid of 19th century, consequently it pays attention to a parliamentary immunity under the terms of all constitutional regulations and acts related within Austria. There is no missing the First Republic modification of a parliamentary immunity supplemented by a jurisdiction. Constitution which was in force during socialism regime nor at present effective Constitution of the Czech Republic in a connection with decisions of the Supreme Court and the Constitutional Court. At the end of the thesis there have been compared individual legislation modifications.

The thesis is composed mainly on the basis of legal regulations published in particular periods, then it is based on quality literature of significant period authors dealing with given issues.

The thesis gives a comprehensive view of a progressive development of a parliamentary immunity institute at our lands from the beginning of 19th century up to now. The contribution of the thesis should be a familiarization with given issues and submission of a transparent description of a development of the institution of parliamentary immunity during the monitoring period.

Key words:

Parliamentary immunity, indemnity, procedural immunity, Member of Parliament, legislative body, Provincial Council, Empire Council, Chamber of Deputies, Senate

Přílohy

Příloha č. 1. Tzv. dubnová ústava ze dne 25. dubna 1848, zákon č. 49/1848 ř.

z.

§42

Žádný oud komory nesmí mezi říšským sněm, bez přivolení komory, ku které náleží, vyjímajíc dopaden-li w činu, auředně pronásledován neb zatčen býti.

Příloha č. 2. Návrh tzv. kroměřížské ústavy z roku 1848/1849

§ 81

Žádný poslanec sněmu říšského nemůže pro své činění (svou činnost) co takový právně stíhán aneb k odpovídání potažen býti.

§ 82

Žádný poslanec nesmí ode dne svolání sněmu říšského a po celý čas jeho shromáždění (zasedání) bez výslovného svolení komory, jejíž oudem jest, právně stíhán neb zatčen býti, krom při postižení v činu.

Když toho komora žádá, musí se zatknutí zdvihnutí neb stíhání na celý čas shromáždění (zasedání) odložit.

§ 122

Ustanovení §§ 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85 a 90 mají co do podstaty platiti i také pro sněmy zemské.

Příloha č. 3. Tzv. březnová ústava ze dne 4. března 1849, zákon č. 150/1849 ř.

z.

§ 62

Žádný oud sněmu říšského nesmí vně sněmu k odpovídání pro řeči v sezeních brán, ani soudem stíhán býti.

§ 63

Oud sněmu říšského, pokud tento jest pohromadě, může jen s volí a vědomím komory, ku které náleží, zatčen nebo stíhán býti, leč byl vskutku postižen.

Příloha č. 4. Zákon č. 98/1861 ř. z., o nedotknutelnosti a nezodpovědnosti členů říšské rady a sněmů

§ 1

Členové říšské rady a sněmů nemohou proto, kterak, vykonávající své povolání, hlasovali, nikdy, pro vyjádření svá pak, která takto učinili, pouze od sněmovny, jejíž členy jsou, býti vzati v odpovědnost.

§ 2

Žádný člen rady říšské neb sněmu nesmí, pokud zasedání trvá, pro trestný čin bez přivolení sněmu býti zatčen neb soudem stíhán, vyjma případ ten, že by dopaden byl při činu samém. V tomto případě má však soud předsedovi sněmovny o zatčení ihned zprávu podati. Žádá-li toho sněmovna, jest zatčení zrušiti, neb pronásledování odročiti na celou dobu zasedání.

Toto práva má sněmovna v příčině zatčení neb vyšetřování, které stihlo člena její mimo čas zasedání.

Příloha č. 5. Zákon ze dne 2. března 1864, o jednacím řádu pro český zemský sněm

§ 60

Na odchylky od věci volá nejvyšší zemský maršálek „k věci“ na řeči neslušné nebo dokonce trestuhodné volá „k pořádku“.

Za tím účelem může nejvyšší zemský maršálek řečníka přerušiti a se svolením sněmu, volal – li ho opětovně „k věci“ nebo „k pořádku“, také mu vzíti slova na dobro.

§ 61

Každý člen sněmu může na nejvyšším maršálkovi žádati volání „ku pořádku“ nebo „k věci“, o čemž on rozhoduje buď sám, buď odvolaje se ke shromáždění.

Příloha č. 6. Zákon č. 141/1867 ř. z., o říšském zastupitelstvu – tzv. prosincová ústava

§ 16

Údové sněmovny poslanecké nemají od svých voličů nijakých instrukcí přijímati.

Údové rady říšské nemohou pro hlasování, v povolání svém konané naprosto k odpovídání přidržování býti, pro to však, co u povolání svém mluvili, mohou k odpovídání přidrženi býti jen od sněmovny, k níž náležejí.

Žádný úd rady říšské nemůže po čas sesí pro nějaký čin trestný bez přivolení sněmu zatčen nebo od soudu stíhán býti, leč by byl při samém skutku postižen.

I také kdyby úd rady říšské při samém skutku byl postižen, povinen jest soud, oznámiti ihned presidentovi sněmovny, že byl zatčen.

Požádá-li sněmovna za to, budiž zatčení zdviženo aneb stíhání na celou dobu zasedání odloženo. Téhož má sněmovna právo žádati, kdyby některý úd její byl zatčen neb ve vyšetřování vzat mimo dobu zasedací.

Příloha č. 7. Zákon č. 35/1918 Sb. z. a n., o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů Národního shromáždění.

§ 1

Člen Národního shromáždění nemůže býti stíhán pro své hlasování v Národním shromáždění nebo jeho komisích a podléhá pro výroky tam učiněné jen disciplinární moci Národního shromáždění.

§ 2

K trestnímu a disciplinárnímu stíhání poslance třeba je souhlasu sněmovny; odepřela-li jej, je trestní stíhání pro vždy vyloučeno.

§ 3

Byl-li člen Národního shromáždění dopaden a zatčen při trestním činu samém, bezpečnostní úřad neb soud musí zatčení to ihned oznámiti předsedovi Národního shromáždění. Nedá-li Národní shromáždění do 14 dnů ode dne zatčení nebo, není-li shromážděno, do 14 dnů po sejítí souhlas k další vazbě, vazba přestává.

§ 4

Člen Národního shromáždění má právo odepřítí svědectví o věcech, jež mu byly jako členu Národního shromáždění svěřeny.

Příloha č. 8. Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky

§ 23

Členové Národního shromáždění nemohou býti vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu podrobeni jsou jen disciplinární moci své sněmovny.

§ 24

(1) K jakémukoli trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání člena Národního shromáždění pro jiné činy nebo opomenutí jest třeba souhlasu příslušné sněmovny. Odepře-li sněmovna souhlas, jest stíhání na vždy vyloučeno.

(2) Tato ustanovení nevztahují se na trestní odpovědnost, kterou člen Národního shromáždění má jako odpovědný redaktor.

§ 25

Byl-li člen sněmovny dopaden a zatčen při trestném činu samém, soud nebo jiný příslušný úřad je povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi příslušné sněmovny. Neprojeví-li sněmovna nebo nezasedá-li Národní shromáždění - výbor, zvolený podle § 54, do 14 dnů ode dne zatčení souhlasu s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li tento výbor s další vazbou, rozhodne o ní sněmovna do 14 dnů ode dne svého sejití.

§ 26

Členové obou sněmoven mají právo odepřítí svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům sněmovny, a to i když členy jejich býti přestali. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena některé sněmovny k zneužití mandátu.

Příloha č. 9. Zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

§ 44

Poslanci nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu podléhají jen kárné moci Národního shromáždění.

§ 45

(1) K jakémukoli trestnímu nebo kárnému stíhání poslance pro jiné činy nebo opominutí je třeba souhlasu Národního shromáždění. Odepře-li sněmovna souhlas, je stíhání navždy vyloučeno.

(2) Tato ustanovení se nevztahují na trestní odpovědnost, kterou má poslanec jako odpovědný zástupce listu.

§ 46

(1) Bude-li poslanec dopaden a zatčen při trestném činu samém, je soud nebo jiný příslušný úřad povinen oznámit ihned zatčení předsedovi Národního shromáždění.

(2) Neprojeví-li sněmovna do 14 dnů ode dne zatčení souhlas s další vazbou, budiž poslanec propuštěn na svobodu.

(3) Nezasedá-li právě sněmovna, je zapotřebí souhlasu předsednictva Národního shromáždění. Souhlasí-li předsednictvo s další vazbou, rozhodne o věci sněmovna do 14 dnů od toho dne, kdy se opět sejde, s konečnou platností.

§ 47

Poslanci mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům Národního shromáždění, a to i když jeho členy být přestanou. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění poslance k zneužití mandátu.

Příloha č. 10. Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

§ 58

Bez souhlasu Národního shromáždění nemůže být poslanec Národního shromáždění trestně nebo kárně stíhán ani na něho nemůže být uvalena vazba.

Příloha č. 11. Zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci

Čl. 50

Poslance Federálního shromáždění nelze trestně ani kárně stíhat ani jej vzít do vazby bez souhlasu sněmovny, jejímž je členem. Odepře-li sněmovna souhlas, je stíhání navždy vyloučeno.

Čl. 51

Poslance Federálního shromáždění nelze vůbec stíhat pro hlasování ve sněmovně, v jejích orgánech nebo v předsednictvu Federálního shromáždění. Za výroky při výkonu funkce poslance, učiněné v některé sněmovně, v jejím orgánu nebo v předsednictvu Federálního shromáždění, podléhá poslanec jen disciplinární pravomoci své sněmovny.

Čl. 52

Byl-li poslanec Federálního shromáždění přistižen a zadržen při trestném činu, je příslušný orgán povinen to ihned oznámit předsednictvu Federálního shromáždění. Nedá-li předsednictvo Federálního shromáždění k zadržení souhlas, musí být poslanec ihned propuštěn.

Čl. 53

Poslanec Federálního shromáždění může odepřít svědectví o věcech, o kterých se dověděl při výkonu své funkce, a to i když přestal být poslancem.

Čl. 116

(1) Poslance nelze trestně ani kárně stíhat ani ho vzít do vazby bez souhlasu národní rady. Odepře-li národní rada souhlas, je stíhání navždy vyloučeno.

(2) Poslance národní rady nelze vůbec stíhat pro hlasování v národní radě nebo v jejích orgánech. Za výroky při výkonu funkce poslance, učiněné v národní radě nebo v jejím orgánu, podléhá poslanec jen disciplinární pravomoci národní rady.

(3) Byl-li poslanec přistižen a zadržen při trestném činu, je příslušný orgán povinen to ihned oznámit předsednictvu národní rady. Nedá-li předsednictvo národní rady souhlas, musí být poslanec ihned propuštěn.

Čl. 117

Poslanec národní rady může odepřít svědectví ve věcech, o kterých se dověděl při výkonu své funkce, a to i když přestal být poslancem.

Příloha č. 12. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění zákona č. 71/1012 Sb. účinném ke dni 1. října 2012

Čl. 27

(1) Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

(2) Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem.

(3) Za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

(4) Poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno.

(5) Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Čl. 28

Poslanec i senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, kdy přestal být poslancem nebo senátorem.

Příloha č. 13. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Čl. 27

(1) Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

(2) Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem.

(3) Za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

(4) Poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání mandátu vyloučeno.

(5) Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Čl. 28

Poslanec i senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, kdy přestal být poslancem nebo senátorem.